

CPT/Inf (2016) 4 part

Απόσπασμα

Έκθεση

**προς την Ελληνική Κυβέρνηση
σχετικά με την επίσκεψη στην Ελλάδα
της Επιτροπής του Συμβουλίου της Ευρώπης
για την πρόληψη των βασανιστηρίων και της
απάνθρωπης
ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας (ΕΠΒ)**

από 14 έως 23 Απριλίου 2015

Η Ελληνική Κυβέρνηση ζήτησε τη δημοσίευση της παρούσας έκθεσης και της αντίστοιχης απάντησης. Η απάντηση της Κυβέρνησης παρουσιάζεται στο έγγραφο CPT/Inf (2016) 5.

Στρασβούργο, 1η Μαρτίου 2016

A. Μεταχείριση υπόπτων τέλεσης ποινικών αδικημάτων που κρατούνται από την αστυνομία

1. Προκαταρκτικές παρατηρήσεις

12. Η μεταχείριση υπόπτων τέλεσης ποινικών αδικημάτων που κρατούνται από στελέχη των σωμάτων ασφαλείας στην Ελλάδα απασχολεί εδώ και πολλά χρόνια την ΕΠΒ από την πρώτη της επίσκεψη στη χώρα το 1993. Δυστυχώς, παρά τις συντριπτικές περί του αντιθέτου ενδείξεις, οι αρχές αρνούνται συνεχώς, μέχρι και σήμερα, να αποδεχθούν ότι η κακομεταχείριση αποτελεί σοβαρό πρόβλημα στην Ελλάδα και δεν έχουν προβεί στις απαιτούμενες ενέργειες για την εφαρμογή των συστάσεων της Επιτροπής και την καταπολέμηση του φαινομένου. Είναι καιρός να αναγνωρίσουν οι ελληνικές αρχές τις ευθύνες τους και να αναλάβουν αποφασιστική δράση για την αντιμετώπιση του εν λόγω ζητήματος.

13. Κατά τη διάρκεια της επίσκεψής της το 2015, η αντιπροσωπεία της ΕΠΒ εξέτασε τόσο τη μεταχείριση των υπόπτων τέλεσης ποινικών αδικημάτων που στερούντο της ελευθερίας τους από την αστυνομία, όσο και την εφαρμογή στην πράξη των υπαρχουσών διασφαλίσεων για την πρόληψη περιστατικών κακομεταχείρισης. Προς τον σκοπό αυτόν, η ΕΠΒ επισκέφθηκε αρκετές περιφερειακές αστυνομικές διευθύνσεις και αστυνομικά τμήματα που τελούν υπό την εποπτεία του Υπουργείου Εσωτερικών, ορισμένα από αυτά για πρώτη φορά.¹ Επίσης, μίλησε με προσφάτως προφυλακισθέντες σχετικά με τη μεταχείρισή τους από την αστυνομία.

Κατά τη διάρκεια της επίσκεψης, δόθηκε ιδιαίτερη έμφαση στην αποτελεσματικότητα της διερεύνησης καταγγελιών κακομεταχείρισης από στελέχη των σωμάτων ασφαλείας. Προς τον σκοπό αυτόν, η αντιπροσωπεία είχε επαφές με τη Διεύθυνση Εσωτερικών Υποθέσεων της Ελληνικής Αστυνομίας και εξέτασε φακέλους έρευνας στην Εισαγγελία Πρωτοδικών Αθηνών.

14. Το νομικό πλαίσιο που διέπει την κράτηση από την αστυνομία στην Ελλάδα παραμένει το ίδιο από την τελευταία περιοδική επίσκεψη της ΕΠΒ το 2013. Οι ύποπτοι τέλεσης ποινικών αδικημάτων παρουσιάζονται συνήθως ενώπιον του Εισαγγελέα εντός 24 ωρών και παραπέμπονται σε δικαστή εντός της προβλεπόμενης από τον νόμο τριήμερης προθεσμίας.² Επιπροσθέτως, οι προφυλακισθέντες δεν κρατούντο πλέον συστηματικά για παρατεταμένα χρονικά διαστήματα στα αστυνομικά τμήματα. Πρόκειται για θετική εξέλιξη.

¹ Κυρίως τα Αστυνομικά Τμήματα της Καλαμάτας και της Σίνδου (Θεσσαλονίκη), καθώς και τα κελιά κράτησης στον 11ο και 12ο όροφο της Γενικής Αστυνομικής Διεύθυνσης Αττικής στη Λεωφόρο Αλεξάνδρας.

² Βλέπε την έκθεση σχετικά με την επίσκεψη της ΕΠΒ το 2013: CPT/Inf (2014) 27, παράγραφος 13. Κατόπιν υποβολής αίτησης του ενδιαφερομένου ή σε εξαιρετικές περιστάσεις, η εν λόγω προθεσμία μπορεί να παραταθεί κατά δύο επιπλέον ημέρες.

2. Κακομεταχείριση

15. Κατά τη διάρκεια της επίσκεψής της το 2015, η αντιπροσωπεία της ΕΠΒ έλαβε γνώση σημαντικού αριθμού αξιόπιστων ισχυρισμών περί σωματικής κακομεταχείρισης υπόπτων τέλεσης ποινικών αδικημάτων (συμπεριλαμβανομένων ανηλίκων)³ που κρατούντο από την Ελληνική Αστυνομία. Οι ισχυρισμοί αφορούσαν κατά κύριο λόγο την υπερβολική χρήση βίας κατά την προσαγωγή, τον χρόνο μετά την ακινητοποίηση του εκάστοτε ατόμου, καθώς και την ανάκριση από αστυνομικούς των Τμημάτων Ασφαλείας. Η καταγγελλόμενη κακομεταχείριση αφορούσε χαστούκια, γροθιές, κλοτσιές και κτυπήματα με γκλομπ (καθώς και με άλλα αντικείμενα) στο σώμα και το κεφάλι. Σε ορισμένες περιπτώσεις, τα ιατρικά στοιχεία -βάσει της σωματικής εξέτασης των ενδιαφερόμενων ατόμων και/ή της ανάγνωσης των ιατρικών φακέλων- έδειξαν τραύματα που ήταν συμβατά με τους ισχυρισμούς περί κακομεταχείρισης.

16. Αρκετοί ερωτηθέντες κρατούμενοι σε διάφορα αστυνομικά τμήματα ή φυλακές ισχυρίστηκαν ότι είχαν υποστεί υπερβολική χρήση βίας κατά τη διάρκεια της προσαγωγής τους και μετά από αυτήν. Για παράδειγμα:

- i. Τέσσερις νεαροί άνδρες που ερωτήθηκαν ξεχωριστά στις εγκαταστάσεις κράτησης στον 7ο όροφο της Γενικής Αστυνομικής Διεύθυνσης Αττικής (ΓΑΔΑ) στη Λεωφόρο Αλεξάνδρας, ισχυρίστηκαν ότι έπесαν θύματα κακομεταχείρισης από αστυνομικούς της ομάδας ΔΕΛΤΑ, της μονάδας άμεσης επέμβασης με μοτοσυκλέτες της αστυνομίας, σε δύο διαφορετικά συμβάντα στην περιοχή των Εξαρχείων, τη νύχτα της 16ης προς τη 17η Απριλίου 2015.⁴ Οι περιγραφές και των τεσσάρων ήταν αξιόπιστες και λεπτομερείς και αφορούσαν εξυβρίσεις, τράβηγμα (μαλλιών) και σπρώξιμο, αλλά επίσης αλλεπάλληλα χαστούκια, γροθιές, κτυπήματα με γκλομπ και κλοτσιές με μπότες σε πολλά μέρη του σώματος, όπως στο κεφάλι και τα γεννητικά όργανα.

Στη συνέχεια, ένας από τους τέσσερις εισήχθη στο νοσοκομείο, κατόπιν επανειλημμένων αιτημάτων του δικηγόρου του, όπου υποβλήθηκε σε ακτινογραφία. Εξετάστηκε από τον ιατροδικαστή της αντιπροσωπείας στις 18 Απριλίου και βρέθηκαν πολλαπλά τραύματα από αμβλύ αντικείμενο (βλέπε την περίπτωση 1 του Παραρτήματος ΙΙΙ). Το άνω μέρος του δεξιού χεριού του ήταν ιδιαίτερα πρησμένο και το δέρμα είχε μώλωπες και χρώμα γαλαζωπό-βιολετί σε έκταση 12x8 εκατοστά. Άλλος εκ των τεσσάρων έφερε επίσης πολλαπλά τραύματα από αμβλύ αντικείμενο και ανέφερε πολλά σημεία στον τριχωτό της κεφαλής που παρουσίαζαν ευαισθησία στην ψηλάφηση (βλέπε την περίπτωση 2 του Παραρτήματος ΙΙΙ). Και στις δύο περιπτώσεις τα τραύματα ήταν συμβατά με τους ισχυρισμούς περί κακομεταχείρισης.

Το βίντεο που κατέγραψε γείτονας σε τοποθεσία και ώρα ίδια με αυτά που περιέγραψαν οι τέσσερις κρατούμενοι φαίνεται να στηρίζει τους ισχυρισμούς τους. Το βίντεο δείχνει δύο δικυκλιστές αστυνομικούς της ομάδας ΔΕΛΤΑ να κτυπούν και να σέρνουν έναν νεαρό ύποπτο, αφού είχε ήδη ακινητοποιηθεί στην περιοχή των Εξαρχείων.⁵

³ Βλέπε την παράγραφο 97.

⁴ Αναφέρθηκε ότι τα εν λόγω περιστατικά συνέβησαν μετά από βίαιες συγκρούσεις μεταξύ αστυνομίας και διαμαρτυρούμενων αντιεξουσιαστών.

⁵ Το βίντεο δημοσιεύθηκε στο διαδίκτυο και στη συνέχεια προεβλήθη στις ειδήσεις του Mega TV στις 18 Απριλίου. Επιπλέον, η ΕΠΒ έλαβε γνώση και άλλων αναφορών σχετικά με παρόμοια περιστατικά υπερβολικής χρήσης βίας από δικυκλιστές αστυνομικούς της ομάδας ΔΕΛΤΑ, στην περιοχή των Εξαρχείων, τον Νοέμβριο του 2014 και τον Φεβρουάριο του 2015.

Η ΕΠΒ ενημερώθηκε ότι ξεκίνησε έρευνα σχετικά με το καταγεγραμμένο περιστατικό και επιθυμεί να ενημερωθεί για το αποτέλεσμα της εν λόγω έρευνας.

- ii. Έλληνας μέσης ηλικίας που συνελήφθη στον δρόμο στη Θεσσαλονίκη από «ταξιαρχία δικυκλιστών» στις 3 Απριλίου 2015 ισχυρίστηκε ότι τον έριξαν στο έδαφος, τον κλότσησαν και αφού του πέρασαν χειροπέδες, τον έσυραν στον δρόμο και ένας αστυνομικός που φορούσε βαριές μπότες μοτοσικλετιστή τον κλότσησε στο σώμα και το κεφάλι. Κατόπιν της προσαγωγής, μεταφέρθηκε στο Αστυνομικό Τμήμα της Σίνδου και έπειτα στο Γενικό Νοσοκομείο Θεσσαλονίκης «Γεώργιος Παπανικολάου» για να λάβει περίθαλψη για τα τραύματά του. Κατόπιν, μεταφέρθηκε πίσω στο Αστυνομικό Τμήμα της Σίνδου και κρατήθηκε εκεί μέχρι τις 8 Απριλίου, οπότε και παρουσιάστηκε ενώπιον του ανακριτή. Ο άνδρας δήλωσε ότι μίλησε στον δικαστή για την κακομεταχείριση που υπέστη από αστυνομικούς και για τα τραύματα που έφερε, αλλά ο ανακριτής δεν τον πίστεψε παρά το γεγονός ότι η δεξιά κνήμη του και η πατούσα του ήταν εξ ολοκλήρου τυλιγμένες σε επιδέσμους. Επίσης, προκύπτει ότι δεν του δόθηκε πρόσβαση σε δικηγόρο κατά τον χρόνο της ακρόασης.⁶

Όταν το εν λόγω άτομο εξετάστηκε από τον ιατροδικαστή της αντιπροσωπείας στις Δικαστικές Φυλακές Διαβατών στις 16 Απριλίου, παρουσίαζε πολλαπλά τραύματα από αμβλύ αντικείμενο στα κάτω άκρα, καθώς και πρησμένο δεξί αστράγαλο, πόνο και μειωμένη κινητικότητα της πληγείσας άρθρωσης (βλέπε την περίπτωση 3 του Παραρτήματος ΙΙΙ για την πλήρη περιγραφή). Τα τραύματα ήταν συμβατά με τους ισχυρισμούς περί κακομεταχείρισης.

- iii. Η αντιπροσωπεία της ΕΠΒ μίλησε επίσης με αλλοδαπό που κρατείται στο Κέντρο Προαναχώρησης της Κορίνθου, ο οποίος ισχυρίστηκε ότι είχε υποστεί υπερβολική χρήση βίας από δικυκλιστές αστυνομικούς στην Πάτρα. Ισχυρίστηκε ότι, στις 13 Νοεμβρίου 2014, καταδιώχθηκε από αστυνομικούς με έξι μοτοσικλέτες, οι οποίοι στη συνέχεια του επιτέθηκαν και τον χτύπησαν με γκλομπ στο σώμα και το κεφάλι, όπως και στη μύτη, σε όλο το μέτωπο και στο πίσω μέρος του κεφαλιού. Επίσης, ισχυρίστηκε ότι μετά από αυτά έχασε τις αισθήσεις του και παρέμεινε για νοσηλεία στο νοσοκομείο για 15 ημέρες.

Κατόπιν εξέτασης από ιατρό της αντιπροσωπείας, έξι μήνες μετά το συμβάν, ο αλλοδαπός εμφάνισε ακανόνιστου σχήματος ουλή 2 εκατοστών στην περιοχή του δεξιού βρεγματικού λοβού του κρανίου του, καθώς και βαθύλωμα με ουλή 1 εκατοστού στο αριστερό μέρος του μετώπου. Τα ρινικά οστά είχαν παρεκκλίνει εξωτερικά προς τα δεξιά και ανέφερε ότι υπέφερε από ρινική απόφραξη στη δεξιά πλευρά.⁷ Στην αριστερή κνήμη είχε πολλαπλές ουλές, ακανόνιστου σχήματος, μεγέθους 20x5 εκατοστών στο μεγαλύτερο πλάτος τους.

17. Η ΕΠΒ αναγνωρίζει ότι η προσαγωγή υπόπτου τέλεσης ποινικών αδικημάτων είναι συχνά επικίνδυνη, ιδιαίτερα εάν το άτομο αντιστέκεται και/ή είναι κάποιος για τον οποίο η αστυνομία έχει βάσιμους λόγους να πιστεύει ότι είναι οπλισμένος και επικίνδυνος. Οι περιστάσεις της προσαγωγής ενδέχεται να έχουν ως αποτέλεσμα τραυματισμό του υπό σύλληψη ατόμου (αλλά και των αστυνομικών), χωρίς αυτό να σημαίνει ότι υπήρχε πρόθεση κακομεταχείρισης. Ωστόσο, κατά τη διαδικασία της προσαγωγής δεν επιτρέπεται να ασκείται περισσότερη βία από εκείνη που είναι αυστηρώς απαραίτητη, όταν δε τα άτομα έχουν πια ακινητοποιηθεί, δεν υπάρχει καμία δικαιολογία για κτυπήματα και κλοτσιές.

⁶ Εξέταση των επίσημων αρχείων στο Αστυνομικό Τμήμα της Σίνδου επιβεβαίωσε τις κινήσεις του.

⁷ Το συγκεκριμένο τραύμα δεν μπορούσε να εξηγηθεί απλώς από κατά λάθος χτύπημα με μπάλα στη μύτη μια ημέρα πριν από την επίσκεψη της ΕΠΒ, κάτι για το οποίο μεταφέρθηκε ξανά στο νοσοκομείο.

Η ΕΠΒ συνιστά να υπενθυμίζονται σε τακτική βάση οι εν λόγω βασικές αρχές στους αστυνομικούς και να διώκονται οι δράστες οιασδήποτε μορφής σωματικής κακομεταχείρισης σύμφωνα με τις σχετικές διατάξεις του Ποινικού Κώδικα.

18. Σύμφωνα με πολυάριθμους ισχυρισμούς των οποίων έλαβε γνώση η αντιπροσωπεία της ΕΠΒ από ερωτηθέντες κρατούμενους σε διάφορες εγκαταστάσεις, ορισμένοι εκ των οποίων στηρίζονταν σε ιατρικά και όχι μόνο στοιχεία, φαίνεται ότι αστυνομικοί της δίκυκλης ομάδας ΔΕΛΤΑ ενεπλάκησαν επανειλημμένως σε περιστατικά υπερβολικής χρήσης βίας κατά τη διάρκεια της προσαγωγής υπόπτων τέλεσης ποινικών αδικημάτων αλλά και μετά από αυτή. Τα άτομα κατήγγειλαν ότι υπέστησαν σωματική και/ή λεκτική βία, παρόλο που δεν αντιστάθηκαν στην προσαγωγή τους ή είχαν ήδη ακινητοποιηθεί (π.χ. ξαπλωμένοι στο έδαφος με χειροπέδες).

Η ΕΠΒ συνιστά στις ελληνικές αρχές να διεξαγάγουν επείγοντως πλήρη και ουσιαστική έρευνα σχετικά με τις μεθόδους που χρησιμοποιούν οι αστυνομικοί της δίκυκλης ομάδας ΔΕΛΤΑ κατά τη σύλληψη ατόμων, λαμβάνοντας υπόψη τις αρχές που ορίζονται στις παραγράφους 26 και 29 παρακάτω.

19. Επιπλέον, η αντιπροσωπεία της ΕΠΒ έλαβε γνώση διαφόρων συνεπών καταγγελιών σωματικής κακομεταχείρισης από αστυνομικούς στα Τμήματα Ασφαλείας του Αστυνομικού Τμήματος Αγίου Παντελεήμονα στην Αθήνα και του Αστυνομικού Τμήματος Πλατείας Δημοκρατίας στη Θεσσαλονίκη. Επίσης, έλαβε γνώση διαφόρων καταγγελιών περί κακομεταχείρισης από στελέχη των σωμάτων ασφαλείας στη ΓΑΔΑ (βλέπε παράγραφο 97), καθώς και σε πολλά άλλα αστυνομικά τμήματα σε όλη τη χώρα. Οι καταγγελίες αφορούσαν κυρίως χαστούκια, γροθιές, κτυπήματα με γκλομπ και κλοτσιές, αλλά και εξύβριση και απειλές, ορισμένες μάλιστα ρατσιστικής φύσεως. Για παράδειγμα:

- i. Όσον αφορά το *Αστυνομικό Τμήμα Αγίου Παντελεήμονα*, η αντιπροσωπεία μίλησε με τρεις αλλοδαπούς κρατούμενους σε δύο διαφορετικές τοποθεσίες οι οποίοι ισχυρίστηκαν ότι δικυκλιστές αστυνομικοί τους χαστούκισαν, τους έδωσαν γροθιές και κλοτσιές επανειλημμένως⁸ στον ανελκυστήρα του αστυνομικού τμήματος, μετά τη σύλληψή τους στις αρχές Μαρτίου και στις αρχές Απριλίου του 2015 αντίστοιχα. Η κακομεταχείριση, όπως κτυπήματα με γκλομπ και κλοτσιές στο κεφάλι, λέγεται ότι συνεχίστηκε για περίπου 20 λεπτά στον χώρο που χρησιμοποιείται για τη λήψη δακτυλικών αποτυπωμάτων δίπλα στα αποχωρητήρια στις εγκαταστάσεις του Τμήματος Ασφαλείας στον τρίτο όροφο, προφανώς για τους σκοπούς της εξασφάλισης ομολογίας. Επίσης, όλοι ισχυρίστηκαν ότι υπέστησαν λεκτική βία, όπως προσβολές ρατσιστικής φύσεως σχετικά με το χρώμα του δέρματός τους.⁹ Κανείς τους δεν κατήγγειλε τη φερόμενη κακομεταχείριση λόγω του φόβου αντιποίνων.

Ένας εκ των τριών ανδρών περιέγραψε πώς του κάλυψαν το πρόσωπο με κουκούλα μετά από την προσαγωγή του στις αρχές Μαρτίου. Στη συνέχεια, οι αστυνομικοί πατούσαν με τις μπότες τους επάνω στο χέρι του, τον χτυπούσαν για αρκετά λεπτά με σιδερένιο γκλομπ σε

⁸ Η αντιπροσωπεία έλαβε γνώση περαιτέρω ισχυρισμών περί κακομεταχείρισης από δικυκλιστές αστυνομικούς εντός διαφορετικών αστυνομικών τμημάτων.

⁹ Ένα εκ των τριών ατόμων ισχυρίστηκε επίσης ότι είχε ήδη πέσει θύμα κακομεταχείρισης για περίπου μία ώρα από τους τέσσερις ίδιους αστυνομικούς της δίκυκλης ομάδας ΔΕΛΤΑ, στο ίδιο μέρος, στον τρίτο όροφο του Αστυνομικού Τμήματος Αγίου Παντελεήμονα, σε προηγούμενο συμβάν τον Νοέμβριο του 2014. Εκτός από τα αυθαίρετα κτυπήματα, τα κτυπήματα με γκλομπ και τις κλοτσιές, ισχυρίστηκε ότι τον κατάβρεξαν με νερό και τον έβαλαν να σταθεί μπροστά από ανεμιστήρα στον διάδρομο, σε χειμερινές θερμοκρασίες, καθώς και ότι τον ανάγκασαν να πει αλμυρό νερό.

πολλά μέρη του σώματός του και χτύπησαν το κεφάλι του στον γύψινο τοίχο.¹⁰ Όταν η αντιπροσωπεία της ΕΠΒ επισκέφθηκε το αστυνομικό τμήμα στις 20 Απριλίου, εντόπισε ένα μεγάλο στρογγυλό βαθούλωμα σε σχήμα προσώπου στον τοίχο, ακριβώς δίπλα στη γωνία λήψης δακτυλικών αποτυπωμάτων, περίπου 1,5 μέτρα πάνω από το έδαφος, το οποίο είναι συμβατό με τον εν λόγω ισχυρισμό.

Άλλος εκ των τριών παρουσίασε αρκετά τραύματα όταν τον συνάντησε η αντιπροσωπεία: αρκετούς μικρούς μαύρους μώλωπες στο δεξί του χέρι και στην πλάτη του, καθώς και ένα απαλό γαλαζωπό αιμάτωμα μεγέθους 5 εκατοστών με πληγή στην οποία είχε σχηματιστεί κρούστα (κακάδι) με διάμετρο 2 εκατοστών στο αριστερό του πόδι. Επίσης, ισχυρίστηκε ότι πονούσε στα πλευρά κάθε φορά που ανέπνεε ή όταν φτερνιζόταν. Επιπροσθέτως, ισχυρίστηκε ότι οι αστυνομικοί τον κλοτσούσαν επίσης επανειλημμένως με τις μπότες τους σε μια ανοιχτή πληγή για την οποία επρόκειτο να αναζητήσει θεραπευτική αγωγή τη στιγμή που συνελήφθη. Ακολούθως, δεν έλαβε θεραπευτική αγωγή για την εν λόγω πληγή, παρά τα επαναλαμβανόμενα αιτήματα να εξεταστεί από ιατρό. Η ανοιχτή πληγή, η οποία βρίσκεται στην πυελική περιοχή, είχε διάμετρο 5 εκατοστών και του προξενούσε πόνο.

- ii. Όσον αφορά το *Αστυνομικό Τμήμα Πλατείας Δημοκρατίας* στη Θεσσαλονίκη, προφυλακισθείς από τη Βουλγαρία, τον οποίο συνάντησε η αντιπροσωπεία στη Φυλακή Διαβατών, ισχυρίστηκε ότι έπεσε θύμα κακομεταχείρισης από στέλεχος των σωμάτων ασφαλείας σε δωμάτιο στον τέταρτο όροφο του αστυνομικού τμήματος, κατόπιν της σύλληψής του στις 8 Φεβρουαρίου 2015. Ισχυρίστηκε ότι τον εξύβρισαν και τον ανάγκασαν να γυρίσει προς τον τοίχο, να σηκώσει τα χέρια του πάνω από το κεφάλι, να σκύψει ελαφρώς, να τεντωθεί και να κολλήσει στον τοίχο. Κατόπιν, περιέγραψε ότι δέχθηκε αρκετά κτυπήματα με ξύλινο γκλομπ και στις δύο πλευρές του κορμού του, κυρίως στη δεξιά πλευρά. Ισχυρίστηκε ότι, κατά το διάστημα αυτό, τον πίεζαν επανειλημμένως να ομολογήσει ένα έγκλημα που είπε ότι δεν διέπραξε. Επίσης, ισχυρίστηκε ότι δεν εξετάστηκε από ιατρό προτού μεταφερθεί στη Φυλακή Διαβατών από όπου παραπέμφθηκε σε νοσοκομείο για εξετάσεις, δύο ημέρες μετά την προσαγωγή του στις 19 Φεβρουαρίου. Η σχετική καταχώριση στο μητρώο τραυμάτων της φυλακής αναφέρει ότι κατήγγειλε ότι είχε κτυπηθεί από αστυνομικό πριν από περίπου δύο εβδομάδες και ότι πονούσε στη δεξιά πλευρά στο στήθος του.

Επίσης, περιέγραψε λεπτομερώς την τοποθεσία του γραφείου και το ακριβές σημείο όπου φυλασσόταν το ξύλινο γκλομπ. Όταν η αντιπροσωπεία πήγε αργότερα στο αστυνομικό τμήμα, βρήκε δύο ξύλινα μπαστούνια πίσω από την πόρτα στο γραφείο με αριθμό 407, όπως ακριβώς τα είχε περιγράψει το εν λόγω άτομο. Το ένα είχε μήκος περίπου 97 εκατοστά και διάμετρο 3 εκατοστά και το άλλο είχε μήκος περίπου 76 εκατοστά και διάμετρο 3 εκατοστά και έφερε την επιγραφή «Schengen – ΔΕΘ» με κόκκινα γράμματα (βλέπε Παράρτημα IV). Οι αστυνομικοί υπηρεσίας εκεί δεν ήταν σε θέση να παράσχουν αληθοφανή εξήγηση για τον λόγο για τον οποίον φυλάσσοντο εκεί τέτοια μη υπηρεσιακά και χωρίς επίσημη σήμανση αντικείμενα.

20. Κατά την άποψη της ΕΠΒ, δεν υπάρχει νομική βάση για τη φύλαξη τέτοιων αντικειμένων σε δωμάτια που χρησιμοποιούνται για την ανάκριση υπόπτων. Τα συγκεκριμένα αντικείμενα, εκτός από το γεγονός ότι δημιουργούν εικασίες περί ανάρμοστης συμπεριφοράς από μέρους των αστυνομικών, αποτελούν επίσης πιθανό κίνδυνο τόσο για το προσωπικό όσο και για τους υπόπτους

¹⁰ Ισχυρίστηκε ότι είχε υποφέρει εμφανή τραύματα. Ωστόσο, η αντιπροσωπεία της ΕΠΒ δεν μπορούσε να τεκμηριώσει τους εν λόγω ισχυρισμούς, καθώς η καταγγελλόμενη κακομεταχείριση προηγείτο χρονικά από την επίσκεψη της αντιπροσωπείας κατά αρκετές εβδομάδες και οποιαδήποτε κάκωση που μπορεί να προκλήθηκε θα είχε σχεδόν επουλωθεί στο μεσοδιάστημα.

τέλεσης ποινικών αδικημάτων. Όλα τα αντικείμενα που κατάσχονται για να χρησιμοποιηθούν ως αποδεικτικά στοιχεία πρέπει πάντα να φέρουν αναγνωριστική ετικέτα, να καταχωρίζονται και να διαφυλάσσονται σε ειδικό αποθηκευτικό χώρο, όπως ορίζει ο σχετικός κανονισμός.

Η ΕΠΒ συνιστά στις ελληνικές αρχές να διασφαλίσουν ότι εφαρμόζονται οι ως άνω αρχές.

21. Εν ολίγοις, από τα αποδεικτικά στοιχεία που συγκέντρωσε η αντιπροσωπεία από τις συνεντεύξεις με κρατούμενους σε διάφορα αστυνομικά τμήματα και φυλακές, προκύπτει ότι η κακομεταχείριση, ιδιαίτερα εις βάρος αλλοδαπών, όπως, μεταξύ άλλων, για τον σκοπό της εξασφάλισης ομολογίας, συνεχίζει να είναι συχνή πρακτική. Το γεγονός αυτό καταδεικνύει την ανάγκη για αυξημένες προσπάθειες και αποφασιστική δράση από μέρους των ελληνικών αρχών με σκοπό την αντιμετώπιση του εκτεταμένου και βαθιά ριζωμένου προβλήματος της κακομεταχείρισης από την αστυνομία. Πάρα πολύ συχνά, η κακομεταχείριση θεωρείται ότι είναι μεμονωμένο γεγονός ή αιτιολογείται στο κοινό ως «απαραίτητο» μέσο αντιμετώπισης απειλών κατά της ασφάλειας. Η εν λόγω αντίληψη πρέπει να αλλάξει και η ΕΠΒ καλεί τις αρχές να αναγνωρίσουν πλήρως την έκταση του προβλήματος της κακομεταχείρισης στους κόλπους της Ελληνικής Αστυνομίας, ιδιαίτερα σε σχέση με ορισμένες ομάδες, όπως είναι οι αλλοδαποί.

Η ΕΠΒ επαναλαμβάνει τη σύστασή της στις ελληνικές αρχές να προωθήσουν ενεργά ένα σαφές και αποφασιστικό μήνυμα μηδενικής ανοχής στην κακομεταχείριση ατόμων που στερούνται της ελευθερίας τους. Πρέπει να υπενθυμίζεται διαρκώς στα στελέχη των σωμάτων ασφαλείας, και μάλιστα από το ανώτατο πολιτικό επίπεδο αλλά και μέσω της κατάλληλης εκπαίδευσης, ότι οιαδήποτε μορφή κακομεταχείρισης κρατουμένων -συμπεριλαμβανομένης της λεκτικής βίας, της ρατσιστικής συμπεριφοράς, των απειλών και της ψυχολογικής κακομεταχείρισης- αποτελεί ποινικό αδίκημα και οι υπεύθυνοι θα διώκονται.

22. Επιπροσθέτως, η Επιτροπή επισημαίνει και πάλι την ανάγκη οι αρμόδιες αρχές να προαγάγουν μια ουσιαστικά διαφορετική προσέγγιση σχετικά με τις μεθόδους διεξαγωγής της αστυνομικής έρευνας. Είναι αυτονόητο ότι ένα σύστημα ποινικής δικαιοσύνης που αποδίδει μεγάλη σημασία στο τεκμήριο της ομολογίας δημιουργεί κίνητρα στα στελέχη που συμμετέχουν στην έρευνα για χρήση σωματικού ή ψυχολογικού εξαναγκασμού. Κατ' αρχάς, ο ακριβής στόχος της ανάκρισης πρέπει να γίνει ξεκάθαρος: ο στόχος πρέπει να είναι η απόκτηση ακριβών και αξιόπιστων πληροφοριών για την ανακάλυψη της αλήθειας σχετικά με το ζήτημα υπό έρευνα και όχι η εξασφάλιση ομολογίας από κάποιον που ήδη έχει θεωρηθεί ένοχος από τους ανακρίνοντες αστυνομικούς.

Η εν λόγω προσέγγιση πρέπει να περιλαμβάνει πιο αυστηρές διαδικασίες πρόσληψης, βελτιωμένη επαγγελματική κατάρτιση για τους αστυνομικούς και την υιοθέτηση αναλυτικών οδηγιών σχετικά με τη δέουσα ανάκριση των υπόπτων τέλεσης ποινικών αδικημάτων. Πρέπει να παρέχεται, σε τακτική βάση, ειδική κατάρτιση σχετικά με τις επαγγελματικές τεχνικές ανάκρισης τόσο στους επιχειρησιακούς αστυνομικούς όσο και στους αστυνομικούς ερευνητές. Η κατάρτιση πρέπει να δίνει ιδιαίτερη έμφαση στην εφαρμογή μιας προσέγγισης βάσει πληροφοριών και υλικών αποδεικτικών στοιχείων, μειώνοντας κατ' αυτόν τον τρόπο τη στήριξη σε πληροφορίες και ομολογίες που εξασφαλίσθηκαν κατά την ανάκριση για τον σκοπό της διασφάλισης καταδίκης.

Επίσης, πρέπει να εφαρμοσθεί σύστημα συνεχούς επίβλεψης των προδιαγραφών και των διαδικασιών που αφορούν την ανάκριση από την αστυνομία, προκειμένου να διευκολυνθεί η έρευνα όσον αφορά οιοσδήποτε ισχυρισμούς περί κακομεταχείρισης. Κάτι τέτοιο απαιτεί την ακριβή καταχώριση των ανακρίσεων από την αστυνομία, η οποία πρέπει να πραγματοποιείται με ηλεκτρονικό εξοπλισμό καταγραφής (δηλαδή ηχογράφηση και/ή κατά προτίμηση βίντεο). Επίσης,

πρέπει να απαιτηθεί η συστηματική τήρηση αρχείου σχετικά με την ώρα κατά την οποία αρχίζει και ολοκληρώνεται η ανάκριση, σχετικά με οιοδήποτε αίτημα του εκάστοτε κρατουμένου κατά τη διάρκεια της ανάκρισης, καθώς και σχετικά με τα παρόντα στην εκάστοτε ανάκριση πρόσωπα.

Η ΕΠΒ συνιστά στις ελληνικές αρχές να δράσουν κατά τρόπο ώστε να διασφαλίσουν ότι οι επιχειρησιακοί αστυνομικοί και οι αστυνομικοί ερευνητές εκτελούν τα καθήκοντά τους σύμφωνα με τις σχετικές διατάξεις του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας. Προς το σκοπό αυτό, οι ελληνικές αρχές πρέπει να παρέχουν, σε τακτική βάση, επαγγελματική κατάρτιση στους εν λόγω αστυνομικούς, η οποία πρέπει να περιλαμβάνει τις αρμόζουσες τεχνικές ανάκρισης και έρευνας, καθώς και την πρόληψη περιστατικών κακομεταχείρισης,

Επίσης, συνιστά τη λήψη μέτρων για την επίβλεψη των προδιαγραφών και των διαδικασιών που αφορούν την ανάκριση από την αστυνομία, καθώς και την έναρξη χρήσης ηλεκτρονικής (δηλαδή ηχογράφηση και/ή βίντεο) καταγραφής των ανακρίσεων από την αστυνομία.

23. Κατά την άποψη της ΕΠΒ, είναι πολύ σημαντική η προώθηση αστυνομικής φιλοσοφίας, σύμφωνα με την οποία η κακομεταχείριση συνιστά αντιεπαγγελματική συμπεριφορά. Πρέπει να καταστεί σαφές ότι η ενοχή αναφορικά με την κακομεταχείριση εκτείνεται πέραν των πραγματικών δραστών σε οιονδήποτε γνωρίζει ή οφείλει να γνωρίζει ότι η κακομεταχείριση συμβαίνει/έχει συμβεί και δεν προβαίνει σε οιαδήποτε ενέργεια για να την αποτρέψει ή να την αναφέρει. Η ΕΠΒ θεωρεί ότι πρέπει να ενθαρρυνθεί η αρμόζουσα συμπεριφορά από μέρους των αστυνομικών προς τους κρατούμενους. Συγκεκριμένα, πρέπει να καταβληθούν περισσότερες προσπάθειες για την παρακίνηση των αστυνομικών προκειμένου να αποτρέψουν συναδέλφους από την κακομεταχείριση κρατουμένων και να αναφέρουν, μέσω κατάλληλων οδών, όλες τις περιπτώσεις χρήσης βίας από συναδέλφους. Αυτό σημαίνει ότι πρέπει να αναπτυχθεί σαφής γραμμή αναφοράς σε διακριτή αρχή εκτός της αρμόδιας αστυνομικής μονάδας, καθώς και νομικό πλαίσιο για την προστασία των ατόμων που αποκαλύπτουν πληροφορίες που αφορούν περιστατικά κακομεταχείρισης και άλλες παρατυπίες.

Η ΕΠΒ συνιστά στις ελληνικές αρχές να προωθήσουν ενεργά νέα νοοτροπία στους κόλπους της Ελληνικής Αστυνομίας και να υιοθετήσουν μέτρα προστασίας για τους «πληροφοριοδότες».

Ακόμα, για την υποστήριξη οιονδήποτε μηνύματος μηδενικής ανοχής και για την ενίσχυση της κατάρτισης, πρέπει να διεξαχθεί αποτελεσματική διερεύνηση καταγγελιών περί κακομεταχείρισης προκειμένου να καταδειχθεί ότι εγκληματικές ενέργειες της αστυνομίας θα τιμωρούνται, καθώς και να ανατραπεί η τρέχουσα νοοτροπία ατιμωρησίας που επικρατεί σε τμήματα των αστυνομικών δυνάμεων (βλέπε την ενότητα 3 παρακάτω).

3. Διερεύνηση καταγγελιών περί κακομεταχείρισης

24. Για πολλά χρόνια, η ΕΠΒ επισήμανε θεμελιώδεις ανεπάρκειες του συστήματος διερεύνησης καταγγελιών περί κακομεταχείρισης, όπως η έλλειψη αμεσότητας και ταχύτητας στη διεξαγωγή ερευνών και ο παθητικός ρόλος των εισαγγελικών και δικαστικών αρχών όσον αφορά την κίνηση διερεύνησης καταγγελιών περί κακομεταχείρισης.¹¹ Οι πληροφορίες που συγκεντρώθηκαν κατά την επίσκεψη του 2015 καταδεικνύουν για ακόμη μία φορά ότι το τρέχον σύστημα χαρακτηρίζεται από

¹¹ Βλέπε τις εκθέσεις σχετικά με τις επισκέψεις της ΕΠΒ το 2009, το 2011 και το 2013: CPT/Inf (2010) 33, παράγραφοι 22 έως 31, CPT/Inf (2012) 1, παράγραφοι 85 έως 90, και CPT/Inf (2014) 26, παράγραφοι 20-23.

συστημικές ελλείψεις της αστυνομίας και των δικαστικών αρχών όσον αφορά τη διεξαγωγή άμεσων, εξονυχιστικών, ανεξάρτητων και αντικειμενικών ερευνών με στόχο την προσαγωγή στη δικαιοσύνη των δραστών περιστατικών κακομεταχείρισης.

Η ύπαρξη αποτελεσματικών διαδικασιών για την εξέταση καταγγελιών και άλλων σχετικών πληροφοριών αναφορικά με την κακομεταχείριση από την αστυνομία αποτελεί σημαντική ασφαλιστική δικλείδα κατά της κακομεταχείρισης των ατόμων που στερούνται της ελευθερίας τους. Η αξιοπιστία της απαγόρευσης των βασανιστηρίων και άλλων μορφών κακομεταχείρισης υπονομεύεται κάθε φορά που οι υπεύθυνοι για τέτοιες αξιόποινες πράξεις δεν λογοδοτούν για τις πράξεις τους. Εάν η γνωστοποίηση πληροφοριών ενδεικτικών κακομεταχείρισης δεν συνοδεύεται από άμεση και αποτελεσματική αντίδραση, όσοι σκέφτονται να κακομεταχειριστούν άτομα που στερούνται της ελευθερίας τους θα πειστούν γρήγορα, και βάσιμα, ότι μπορούν να το κάνουν χωρίς να τιμωρηθούν.

Για να αποφευχθεί η διαμόρφωση αντίληψης περί ατιμωρησίας, είναι απολύτως αναγκαία η λήψη αποτελεσματικών μέτρων οποτεδήποτε έρχεται στο φως πληροφορία ενδεικτική πιθανής κακομεταχείρισης. Εν προκειμένω, κατά πάγια νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, εάν κάποιο άτομο τραυματίστηκε ενώ βρισκόταν στα χέρια δημόσιων λειτουργών, εύλογα εικάζεται ότι το εν λόγω άτομο έπεσε θύμα κακομεταχείρισης, το καθήκον δε των αρχών είναι να παράσχουν ικανοποιητική και πειστική εξήγηση για το πώς προκλήθηκαν τα τραύματα. Αν δεν γίνει αυτό, ανακύπτει σαφές ζήτημα βάσει του Άρθρου 3 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου.

Η ΕΠΒ συνιστά την αυστηρή τήρηση των διαδικαστικών υποχρεώσεων από τους αστυνομικούς, τους εισαγγελείς και τους δικαστές και, προς τον σκοπό αυτόν, ζητά να ενημερωθεί για τα μέτρα που λαμβάνονται για τη διασφάλιση της τήρησής τους.

25. Σχεδόν κανείς από τους κρατούμενους τους οποίους συνάντησε η Επιτροπή και οι οποίοι ισχυρίστηκαν ότι είχαν πέσει θύμα κακομεταχείρισης δεν υπέβαλε καταγγελία κατά της αστυνομίας, είτε λόγω του φόβου αντιπάλων είτε λόγω ανησυχίας ότι οι αστυνομικοί ερευνητές ποινικών υποθέσεων θα προσέθεταν σοβαρότερες κατηγορίες στην υπόθεσή τους. Πολλοί δήλωσαν ότι οι δικηγόροι τους τους συμβούλεψαν κατηγορηματικά να μην υποβάλουν καταγγελία, καθώς κάτι τέτοιο θα μπορούσε να έχει αρνητικό αντίκτυπο στην υπόθεσή τους (π.χ. αυστηρότερη ποινή φυλάκισης).¹² Επίσης, η αντιπροσωπεία της ΕΠΒ εντόπισε σε ορισμένες δικογραφίες ενδείξεις ότι οι ενάγοντες είχαν αναγκαστεί να πληρώσουν ποσό (έως και 100 €) προκειμένου να υποβάλουν επίσημη καταγγελία περί κακομεταχείρισης.¹³ Η εν λόγω πρακτική είναι απαράδεκτη και πρέπει να αλλάξει.

Αρκετοί κρατούμενοι που ισχυρίζοντο ότι ήταν θύματα κακομεταχείρισης, κυρίως αλλοδαποί, δήλωσαν ότι είτε δεν γνώριζαν ότι μπορούσαν να υποβάλουν καταγγελία ή επισήμαναν την έλλειψη νομικών συμβουλών και/ή υπηρεσιών διερμηνείας. Ως προς αυτό, η αντιπροσωπεία σημείωσε ότι το σχετικό έντυπο καταγγελίας (έντυπο Δ-34) διενέμετο μόνο κατόπιν αίτησης και όχι συστηματικά σε όλους τους κρατούμενους, όπως ορίζεται βάσει των οδηγιών που εξέδωσε ο Αρχηγός της Ελληνικής Αστυνομίας στις 16 Οκτωβρίου 2013. Επιπλέον, η έλλειψη

¹² Στις Γυναικείες Φυλακές Κορυδαλλού, η αντιπροσωπεία υπέβαλε ερωτήσεις σε μια γυναίκα η οποία ισχυρίστηκε ότι αστυνομικοί της είχαν δώσει επανειλημμένως χαστούκια, γροθιές και κλοτσιές, κατά τη διάρκεια της ανάκρισης, για τρεις συνεχόμενες ημέρες, με σκοπό να αποσπάσουν την ομολογία της. Όταν μίλησε στη δικηγόρο της για τα κτυπήματα, εκείνος την συμβούλεψε να μην υποβάλει καταγγελία, καθώς δεν είχε επάνω της ορατά σημάδια κακομεταχείρισης.

¹³ Όπως φαίνεται, το 2010 επιβλήθηκε τέλος ύψους 100 € με σκοπό να αποθαρρυνθούν οι «αβάσιμες καταγγελίες». Η αντιπροσωπεία ενημερώθηκε από τον Εισαγγελέα ότι τα έσοδα από το εν λόγω τέλος (γνωστό ως «μεγαρόσημο») χρησιμοποιούντο για τη συντήρηση των δημοσίων κτιρίων.

εμπιστευτικότητας κατά τη συλλογή και επεξεργασία των εντύπων καταγγελιών απέτρεπε τα ενδιαφερόμενα άτομα από την υποβολή επίσημης καταγγελίας.

Η ΕΠΒ συνιστά στις ελληνικές αρχές να προβούν στις απαιτούμενες ενέργειες προκειμένου να διασφαλίσουν ότι τα άτομα που στερούνται της ελευθερίας τους από την Ελληνική Αστυνομία ενημερώνονται επαρκώς και ακώλυτα όσον αφορά το δικαίωμά τους να υποβάλουν καταγγελία κατά της αστυνομίας (βλέπε επίσης την παράγραφο 52). Επίσης, η διαδικασία υποβολής καταγγελιών πρέπει να αναθεωρηθεί προκειμένου να διασφαλιστεί η εμπιστευτική επεξεργασία τους.

Είναι αυτονόητο ότι οι κρατούμενοι πρέπει να έχουν ανά πάσα στιγμή τη δυνατότητα υποβολής καταγγελίας χωρίς χρέωση, καθώς και να τους παρέχεται πρόσβαση σε υπηρεσίες διερμηνείας, όπου απαιτείται.

26. Στις σπάνιες περιπτώσεις όπου υπεβλήθη καταγγελία ή γνωστοποιήθηκε πληροφορία με οιονδήποτε άλλο τρόπο σχετικά με περιστατικά κακομεταχείρισης από αστυνομικούς, τα ευρήματα της ΕΠΒ καταδεικνύουν ότι τόσο οι διοικητικές όσο και οι δικαστικές οδοί διερεύνησης ισχυρισμών περί κακομεταχείρισης από την αστυνομία είναι επί της ουσίας ανεπαρκείς. Ειδικότερα, οι σχετικές έρευνες χαρακτηρίζονται από σοβαρές ελλείψεις και συχνά δεν πληρούν τις βασικές απαιτήσεις αποτελεσματικότητας, όπως αποτυπώνονται στη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου¹⁴ και όπως προβλέπεται στη 14η Γενική Έκθεση δραστηριοτήτων της ΕΠΒ.¹⁵

27. Η διοικητική διαδικασία διερεύνησης καταγγελιών κακομεταχείρισης ξεκινά κανονικά *αυτεπαγγέλτως* και διενεργείται από την κατά τόπους αστυνομική υπηρεσία στην οποία ανήκει ο ύποπτος αστυνομικός, σύμφωνα με το εφαρμοστέο δίκαιο και κυρίως σύμφωνα με τον Πειθαρχικό Κώδικα του 2008.¹⁶ Οι περισσότερες έρευνες είθισται να διενεργούνται σε πρώτο βαθμό ως Προανακρίσεις, κατόπιν έγγραφης καταγγελίας και μετά από απόφαση στελέχους της αστυνομίας ο οποίος υπηρετεί ως ανώτερος του εν λόγω ύποπτου αστυνομικού. Συνήθως διεξάγονται είτε από τον ίδιο ανώτερο είτε από άλλο υψηλόβαθμο στέλεχος της αστυνομίας που ορίζεται από τον εν λόγω ανώτερο αστυνομικό.

Σε αυτές τις λίγες περιπτώσεις στις οποίες διεξήχθη η πιο επίσημη Ένορκη Διοικητική Εξέταση (ΕΔΕ), λόγω σαφών ενδείξεων ότι ενδέχεται να διεπράχθη σοβαρό πειθαρχικό παράπτωμα, η ΕΠΒ ενημερώθηκε ότι, στην πράξη, αυτές οι έρευνες ενδέχεται να ανατέθηκαν ακόμη και σε αστυνομικό που εργάζεται στην ίδια υπηρεσία με τον αστυνομικό που είναι ύποπτος για κακομεταχείριση. Οι κείμενες νομικές διατάξεις περιορίζουν την ανάθεση μιας τέτοιας έρευνας

¹⁴ Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, αποφάσεις στις υποθέσεις των *Bekos-Koutropoulos v. Greece* (13 Δεκεμβρίου 2005), *Petropoulou-Tsakiris v. Greece* (6 Δεκεμβρίου 2007), *Zelilof v. Greece* (24 Μαΐου 2007), *Galotskin v. Greece* (14 Ιανουαρίου 2010) και *Zontul v. Greece* (17 Ιανουαρίου 2012).

¹⁵ Βλέπε την ενότητα σχετικά με την καταπολέμηση της ατιμωρησίας στην έκθεση CPT/Inf (2004) 28, παράγραφοι 31-36. Θα πρέπει επίσης να γίνει αναφορά στα Άρθρα 12 και 13 της Σύμβασης κατά των βασανιστηρίων και άλλων μορφών σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας, η οποία αναφέρεται στην ανάγκη διεξαγωγής άμεσης και αντικειμενικής διερεύνησης, όπου και όποτε υπάρχουν βάσιμοι λόγοι να πιστεύει κανείς ότι διεπράχθη πράξη βασανισμού. Επίσης, το Εγχειρίδιο για την Αποτελεσματική Διερεύνηση Καταγγελιών Βασανιστηρίων και Τεκμηρίωσή τους καθώς και Άλλων Τρόπων Σκληρής, Απάνθρωπης ή Ταπεινωτικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας του 1999 («Πρωτόκολλο της Κωνσταντινούπολης») δηλώνει, *μεταξύ άλλων*, ότι αυτό το είδος διερεύνησης πρέπει να διεξάγεται άμεσα και αποτελεσματικά από ερευνητές που δεν έχουν σχέση με τους ύποπτους δράστες και εργάζονται σε διαφορετική υπηρεσία.

¹⁶ Υιοθετήθηκε με το Προεδρικό Διάταγμα 120/2008 περί «Πειθαρχικού Δικαίου για το προσωπικό της αστυνομίας».

υποχρεωτικά σε αστυνομικούς που ανήκουν σε διαφορετική υπηρεσία, στις καταγγελίες «βασανιστηρίων και άλλων αδικημάτων που προσβάλλουν την αξιοπρέπεια του ανθρώπου», όπως προβλέπεται στο Άρθρο 137 Α του Ποινικού Κώδικα.¹⁷ Πράγματι, η εν λόγω ανάθεση [σε αστυνομικό που ανήκει σε άλλη υπηρεσία] είναι προαιρετική για όλα τα υπόλοιπα πειθαρχικά παραπτώματα που δεν φθάνουν στο εν λόγω υψηλό όριο, όπως η «βίαιη μεταχείριση πολιτών».¹⁸

28. Επιπροσθέτως, οι διατάξεις του Πειθαρχικού Κώδικα δεν απαιτούν την υποχρεωτική θέση σε διαθεσιμότητα των αστυνομικών που φέρεται ότι είναι υπεύθυνοι κακομεταχείρισης, εν αναμονή του αποτελέσματος της διοικητικής ή ποινικής διαδικασίας εναντίον τους.¹⁹ Αυτό πρέπει να ισχύει, ιδίως εάν υπάρχει κίνδυνος να επαναλάβουν το καταγγελλόμενο αδίκημα ή να παρακωλύσουν την έρευνα.

Η ΕΠΒ συνιστά στις ελληνικές αρχές να προβούν στις απαραίτητες ενέργειες προκειμένου να διασφαλίσουν ότι οι αστυνομικοί κατά των οποίων εκ πρώτης όψεως υφίστανται αποδεικτικά στοιχεία περί κακομεταχείρισης απαλλάσσονται από τα καθήκοντά τους, τα οποία περιλαμβάνουν την επαφή τους με το κοινό, μέχρι την ολοκλήρωση της διερεύνησης της καταγγελλόμενης κακομεταχείρισης.

Επιπλέον, οι πληροφορίες των οποίων έλαβε γνώση η αντιπροσωπεία της ΕΠΒ κατέδειξαν με σαφήνεια ότι, στην πράξη, επιβάλλεται πειθαρχική κύρωση μόνο σε πολύ σπάνιες περιπτώσεις, κατόπιν αποφάσεως του πειθαρχικού συμβουλίου, το οποίο αποτελείται από αστυνομικούς.

Η ΕΠΒ ζητά να λάβει στατιστικά στοιχεία σχετικά με τις πειθαρχικές κυρώσεις κατά αστυνομικών από τον Ιανουάριο του 2013, καθώς και ανάλυση του είδους της εκάστοτε επιβληθείσας κύρωσης.

29. Για την αποτελεσματικότητα της διερεύνησης περιστατικών πιθανής κακομεταχείρισης από στελέχη των σωμάτων ασφαλείας, η ΕΠΒ θεωρεί πολύ σημαντικό τα άτομα που είναι υπεύθυνα για την επίβλεψη και τη διεξαγωγή της διερεύνησης να μην συνδέονται με κανέναν τρόπο με τα άτομα που εμπλέκονται στα περιστατικά. Οι εν λόγω έρευνες πρέπει να διεξάγονται κατά προτίμηση από όργανο πλήρως ανεξάρτητο από την υπηρεσία στην οποία ανήκει ο ύποπτος για κακομεταχείριση αστυνομικός. Επίσης, πρέπει να παρέχουν εγγύα διεξοδικότητας, πληρότητας, αμεσότητας, εύλογης ταχύτητας και διαφάνειας. Οι εισαγγελικές αρχές πρέπει επομένως να ασκούν στενή και αποτελεσματική εποπτεία της επιχειρησιακής διεξαγωγής οιασδήποτε διερεύνησης πιθανής κακομεταχείρισης από δημόσιους λειτουργούς. Πρέπει να τους παρέχεται σαφής καθοδήγηση όσον αφορά τον τρόπο με το οποίον αναμένεται να ασκήσουν την εποπτεία των εν λόγω ερευνών.

Η ΕΠΒ συνιστά την τροποποίηση των νομικών διατάξεων που διέπουν τη διεξαγωγή διοικητικών ερευνών σχετικά με καταγγελλόμενη κακομεταχείριση από αστυνομικούς, προκειμένου να διασφαλιστεί ότι οι διοικητικές έρευνες (τόσο οι Προανακρίσεις όσο και οι Ένορκες Διοικητικές Εξετάσεις) διεξάγονται πάντα από αστυνομικούς διαφορετικής υπηρεσίας και κατά προτίμηση από πλήρως οργανωμένο και ανεξάρτητο όργανο διερεύνησης.

¹⁷ Βλέπε τα Άρθρα 10 (1) (γ) και 26 και (4) του Πειθαρχικού Κώδικα. Οι πιο σοβαρές υποθέσεις με εμφανή αποδεικτικά στοιχεία περί πειθαρχικού παραπτώματος ανατίθενται κατά κανόνα στη Διεύθυνση Εσωτερικών Υποθέσεων της Ελληνικής Αστυνομίας. Στις περιοχές της Αττικής και της Θεσσαλονίκης, η διερεύνηση καταγγελιών κακομεταχείρισης από την αστυνομία διεξάγονται από τις Υποδιευθύνσεις Διοικητικών Ερευνών, δηλαδή από ειδικές μονάδες οι οποίες είναι ανεξάρτητες διοικητικά από τα τμήματα στα οποία ανήκει ο εν λόγω αστυνομικός. Σε άλλες περιοχές, η διοικητική έρευνα ανατίθεται σε αστυνομικούς που υπηρετούν σε αστυνομική διεύθυνση διαφορετικής περιοχής.

¹⁸ Βλέπε τα Άρθρα 11 (1) (κ) και 26 (2) και (3) του Πειθαρχικού Κώδικα.

¹⁹ Βλέπε το Άρθρο 5 (3) του Πειθαρχικού Κώδικα.

30. Στο παρελθόν η Επιτροπή έχει υποστηρίξει σθεναρά τη δημιουργία ενός πλήρως οργανωμένου και ανεξάρτητου οργάνου διερεύνησης το οποίο έχει την εξουσία να διατάξει τη διενέργεια πειθαρχικής διαδικασίας. Ωστόσο, η πολυσυζητημένη σύσταση Γραφείου Αντιμετώπισης Περιστατικών Αυθαιρεσίας, το οποίο ακόμα δεν έχει ξεκινήσει να λειτουργεί, τέσσερα χρόνια μετά τη δημιουργία του, δεν επαρκεί για την τήρηση της εν λόγω απαίτησης. Η ΕΠΒ συνιστά στις ελληνικές αρχές να επανεξετάσουν την εντολή και τον *τρόπο λειτουργίας* του Γραφείου, προκειμένου να διασφαλίσουν τη θεσμική ανεξαρτησία του και να ενισχύσουν τις διερευνητικές και εποπτικές του δυνατότητες. Συγκεκριμένα, η Επιτροπή εξέφρασε σοβαρές επιφυλάξεις σχετικά με την περιορισμένη εντολή του Γραφείου, τις περιορισμένες εξουσίες του σε ό,τι αφορά τη διεξαγωγή των δικών του ερευνών και τον ανεπαρκή του ρόλο όσον αφορά την παρακολούθηση της ποιότητας της διερεύνησης καταγγελιών.²⁰

Η ΕΠΒ επισημαίνει τις πρόσφατες τροποποιήσεις των διατάξεων που διέπουν τη λειτουργία του Γραφείου Αντιμετώπισης Περιστατικών Αυθαιρεσίας. Οι νέες διατάξεις επέκτειναν τις αρμοδιότητες του Γραφείου²¹ και διεύρυναν το πεδίο των επιλέξιμων ατόμων, επιτρέποντας τη συμμετοχή εκπροσώπου του Συνηγόρου του Πολίτη στις συνεδριάσεις της Επιτροπής, με τη δυνατότητα υποβολής προτάσεων ή έκφρασης γνώμης. Ωστόσο, οι μικρές αυτές βελτιώσεις δεν αρκούν για να πληροί το Γραφείο έστω και τις βασικές ως άνω απαιτήσεις.

Η ΕΠΒ επαναλαμβάνει τη σύστασή της για την ίδρυση πλήρως ανεξάρτητου αστυνομικού οργάνου για την υποβολή και διερεύνηση καταγγελιών, το οποίο θα διαθέτει επαρκείς πόρους και θα συμβάλλει στην αποτελεσματική διερεύνηση καταγγελιών κακομεταχείρισης από την αστυνομία.

31. Η κίνηση ποινικής διαδικασίας αποφασίζεται κανονικά από τον Εισαγγελέα κατ' απαίτηση του αξιωματικού της αστυνομίας ή *αυτεπαγγέλτως* και ενδέχεται να διεξάγεται παράλληλα με τη διοικητική διαδικασία. Επίσης, ο φάκελος παραπέμπεται στον Εισαγγελέα αν η διοικητική έρευνα καταλήξει στο ότι ο ύποπτος για κακομεταχείριση αστυνομικός έχει διαπράξει ποινικό αδίκημα.²² Αν ο Εισαγγελέας διαπιστώσει ότι υπάρχουν επαρκή αποδεικτικά στοιχεία, μπορεί να διατάξει προανάκριση η οποία διεξάγεται υπό την εποπτεία του από δικαστικό ή αστυνομικό.²³ Εναλλακτικά, ο Εισαγγελέας μπορεί να διατάξει ανάκριση, η οποία διεξάγεται από ανακριτή δικαστή.

Ωστόσο, η ύπαρξη κατάλληλου νομικού πλαισίου επί ποινικών ερευνών δεν αρκεί για να διασφαλιστεί ότι θα πραγματοποιηθούν οι κατάλληλες ενέργειες όσον αφορά υποθέσεις πιθανής

²⁰ Βλέπε CPT/Inf (2014) 26, παράγραφοι 22-23.

²¹ Τώρα, το γραφείο μπορεί επίσης να δέχεται καταγγελίες κατά στελεχών των σωμάτων ασφαλείας σχετικά με παράνομη συμπεριφορά με ρατσιστικά κίνητρα ή υποκινούμενη από διακρίσεις, καθώς και οιαδήποτε άλλη προσβλητική συμπεριφορά ενάντια στην προσωπικότητα κάποιου ατόμου. Συνεπώς, στο πεδίο εντολής του Γραφείου περιλαμβάνονται και μη Έλληνες πολίτες.

²² Σύμφωνα με στατιστικά στοιχεία που παρείχε η Διεύθυνση Εσωτερικών Υποθέσεων, από τις 142 καταγγελίες περί κακομεταχείρισης κατά τη σύλληψη και/ή την κράτηση από την αστυνομία από τον Ιανουάριο 2009 έως τον Οκτώβριο 2013, μόνο οι 30 παραδόθηκαν στους αρμόδιους εισαγγελείς για δίωξη κατά της αστυνομίας, ενώ η Διεύθυνση Εσωτερικών Υποθέσεων έλαβε την εντολή να διεξαγάγει περαιτέρω έρευνες επί 55 υποθέσεων.

²³ Με την Εγκύκλιο Αριθ. 1165 της 23ης Μαρτίου 2010, ο Εισαγγελέας στο Ανώτατο Δικαστήριο πρόσταξε την προώθηση όλων των καταγγελιών περί κακομεταχείρισης από την αστυνομία στον αρμόδιο Εισαγγελέα ώστε να διεξάγεται σχετική έρευνα από το αρμόδιο όργανο. Επίσης, αναφέρθηκε ότι οι έρευνες δεν πρέπει να διεξάγονται από αστυνομικό που υπηρετεί στο ίδιο αστυνομικό τμήμα με τους φερόμενους δράστες του εκάστοτε περιστατικού κακομεταχείρισης. Συνεπώς, οι προανακρίσεις μπορούν επίσης να ανατίθενται στη Διεύθυνση Εσωτερικών Υποθέσεων ή στις Υποδιευθύνσεις Διοικητικών Ερευνών.

κακομεταχείρισης από την αστυνομία. Πρέπει επίσης να δοθεί η δέουσα προσοχή στην ευαισθητοποίηση των αρμόδιων αρχών σχετικά με τις σημαντικές υποχρεώσεις που αποτελούν αρμοδιότητά τους.

32. Στο τέλος της επίσκεψης στην Ελλάδα τον Απρίλιο του 2013, η αντιπροσωπεία της ΕΠΒ ζήτησε από τις ελληνικές αρχές «να διεξαγάγουν πλήρη έρευνα επί των μεθόδων που χρησιμοποιούν αστυνομικοί των Τμημάτων Ασφαλείας στα Αστυνομικά Τμήματα της Κυψέλης και της Ομόνοιας στην Αθήνα και στη Γενική Αστυνομική Διεύθυνση Θεσσαλονίκης στην οδό Μοναστηρίου, κατά την κράτηση και ανάκριση υπόπτων τέλεσης ποινικών αδικημάτων». Σε απάντηση, οι ελληνικές αρχές ενημέρωσαν την Επιτροπή ότι οι Αστυνομικές Διευθύνσεις της Αττικής και της Θεσσαλονίκης είχαν λάβει την εντολή να ερευνήσουν το ζήτημα εις βάθος με Ένορκη Διοικητική Εξέταση (ΕΔΕ). Ωστόσο, κατά τη διάρκεια της επίσκεψης του 2015, η αντιπροσωπεία της ΕΠΒ διαπίστωσε ότι δεν είχαν ληφθεί συγκεκριμένα μέτρα για τη διερεύνηση των πολύ σοβαρών καταγγελιών κακομεταχείρισης που αναφέροντο στην έκθεση της Επιτροπής για το 2013.

Αντ' αυτού, από την εξέταση του ειδικού φακέλου (αναφορά Β13/2184) που δόθηκε στην αντιπροσωπεία, προέκυψε ότι η Εισαγγελία Πρωτοδικών Αθηνών είχε ζητήσει από τη Διεύθυνση Εσωτερικών Υποθέσεων της Ελληνικής Αστυνομίας (ΔΕΥ) τα εξής:

«Παρακαλώ όπως διεξάγετε προκαταρκτική έρευνα και μας ενημερώσετε για το αν εσείς ή άλλες υπηρεσίες έχετε γνώση σχετικών καταγγελιών περί κακομεταχείρισης κρατουμένων σε Αστυνομικά Τμήματα ή Τμήματα Ασφαλείας και, ειδικότερα, στα Αστυνομικά Τμήματα Κυψέλης και Ομόνοιας».

Η ερώτηση υπό τη συγκεκριμένη μορφή επέτρεψε στις αστυνομικές υπηρεσίες στις οποίες απευθυνόταν το εν λόγω αίτημα του Εισαγγελέα να απαντήσουν απλώς ότι οι ισχυρισμοί που διατύπωσε η ΕΠΒ δεν είχαν υπάρξει αντικείμενο προϋπαρχουσών καταγγελιών των οποίων είχαν γνώση.

33. Εντούτοις, σε απάντησή της στο αίτημα της εισαγγελικής αρχής, η ΔΕΥ υπέβαλε δεκασέλιδη επιστολή στην εισαγγελική αρχή (με ημερομηνία 16 Απριλίου 2014 και αριθμό πρωτοκόλλου 3021/8/1234-π), υπενθυμίζοντας στον Εισαγγελέα άλλες 34 υποθέσεις στις οποίες διερευνήθηκαν από τη ΔΕΥ παρόμοιες καταγγελίες σοβαρών περιστατικών κακομεταχείρισης, καθώς και ότι οι φάκελοι έρευνας είχαν επιστραφεί στον Εισαγγελέα για περαιτέρω ενέργειες.

Βάσει των ανωτέρω πληροφοριών, η αντιπροσωπεία αποφάσισε να εξετάσει περαιτέρω τη φύση και την ποιότητα των ενεργειών στις οποίες προέβη η εισαγγελική αρχή σχετικά με τις 34 υποθέσεις φερόμενης κακομεταχείρισης, τις οποίες είχε επισημάνει ξανά η ΔΕΥ.

34. Ενδεικτικά, μπορούμε να αναφέρουμε την υπόθεση με αριθμό 4 εκ των 34 (αριθμός αναφοράς Δ 2013/1995) σχετικά με καταγγελίες επιθέσεων από μέρους αστυνομικών εις βάρος ατόμων που μεταφέροντο από το κέντρο προαναχώρησης στην Αμυγδαλέζα προς τον Αερολιμένα Αθηνών στις 27 Ιουνίου 2013. Τα εν λόγω άτομα δήλωσαν ότι κρατούντο στο αεροδρόμιο για περίπου δύο ώρες και κατόπιν επεστράφησαν σε άλλο κέντρο κράτησης μεταναστών («Ελληνικό»).

Ο φάκελος της εισαγγελικής αρχής καταγράφει ότι τα εν λόγω άτομα κατήγγειλαν ότι υπέστησαν «βασανιστήρια και απάνθρωπη μεταχείριση από αστυνομικούς» και ότι «κτυπήθηκαν άσχημα με γροθιές και κλοτσιές». Δύο από την ομάδα ισχυρίστηκαν ότι χρησιμοποιήθηκε πάνω

τους «συσκευή ηλεκτροσόκ» και ότι αστυνομικοί προσέβαλαν τη θρησκεία τους.²⁴ Όταν τους έδειξαν φωτογραφίες αναγνώρισαν τέσσερις κατονομαζόμενους αστυνομικούς για τους οποίους ισχυρίστηκαν ότι εμπλέκοντο στα περιστατικά κακομεταχείρισής τους.

Ο φάκελος περιλαμβάνει πολύ συγκεκριμένες καταγγελίες κατά αστυνομικών τους οποίους οι απελαθέντες αναγνώρισαν σε επίσημες φωτογραφίες. Για παράδειγμα:

Ο/η DA δήλωσε: «Δύο αστυνομικοί με κτυπούσαν με κλοτσιές και μπουνιές. Μετά από λίγο, έφτασε ένας άλλος αστυνομικός και με χτύπησε με μια ηλεκτρική συσκευή, ακόμα και στα γεννητικά όργανα. Από τα χείλη μου έτρεχε αίμα και με χτύπησαν στο ίδιο μάτι που με είχαν κτυπήσει όταν έφυγα από το κέντρο κράτησης στην Αμυδαλέζα».

Ο/η HW δήλωσε: «Μας κτυπούσαν για περίπου μιάμιση ώρα. Έτρεχε αίμα από το στόμα μου».

Ο/η WI δήλωσε: «Μου τραβούσαν τα μακριά μαλλιά μου και έβγαλαν μια τούφα. Με χτύπησε, μου έσπασε τη μύτη και μου είπαν να ρίξω νερό. Η μπλούζα μου ήταν γεμάτη αίματα».

35. Στις 5 Ιουλίου 2013, ο Εισαγγελέας απαίτησε από την Ιατροδικαστική Υπηρεσία Αθηνών να διεξαγάγει ιατροδικαστική εξέταση, η οποία έλαβε χώρα στις 8 Ιουλίου 2013. Καταγράφει ότι τα εν λόγω άτομα δεν είχαν «εμφανή μακροσκοπικά τραύματα», παρότι ένας εξ αυτών ανέφερε πόνο στο άνω και κάτω μέρος του στήθους. Ο φάκελος περιλαμβάνει επίσης την αναφορά μιας δεύτερης, πιο εξονυχιστικής, ιατροδικαστικής εξέτασης δύο εκ των κρατουμένων, η οποία καταγράφει τα εξής ευρήματα:

Για τον/την HW: «Γρατζουνιές κυκλικού σχήματος, κοκκινωπές και σε διαδικασία επούλωσης. Πόνος στο αριστερό χέρι. Πρόκειται για σωματικό τραύμα για το οποίο δεν μπορούμε να προσδιορίσουμε την αιτία λόγω της παρέλευσης του χρόνου».

Για τον/την WI: «Μώλωπας ακανόνιστου σχήματος, επαναπορρόφηση σε εξέλιξη στη δεξιά πλευρά του άνω τρίτου του δεξιού χεριού. Πονοκέφαλος, πόνος στο αριστερό μάτι, πόνος στη μύτη και πόνος στο δεξί χέρι και τη δεξιά πλευρά του στήθους. Συνιστάται ακτινογραφία στη μύτη».

36. Ο Εισαγγελέας, ΓΚ, υπενθυμίζει στην απόφασή του ότι «βάσει του άρθρου 47(1) και 47(2) του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, ο εισαγγελέας εξετάζει τις καταγγελίες, αλλά αν είναι προδήλως αβάσιμες, μπορεί να τις απορρίψει με συνοπτική αιτιολογία. Αν ο Εισαγγελέας θεωρεί ότι ενδέχεται να συντρέχουν πράξεις του άρθρου 243 ή αν άλλως το κρίνει σκόπιμο, ενδέχεται να διαταχθεί ποινική έρευνα».

Στην απόφασή του ο ΓΚ διαπιστώνει ότι τα εν λόγω άτομα «κρατούντο και επρόκειτο να απελαθούν. Στην προσπάθειά τους να αποφύγουν την απέλαση, αρνήθηκαν να φύγουν και μεταφέρθηκαν σε χώρο αναμονής. Ζήτησαν να δουν ιατροδικαστή και μεταφέρθηκαν σε ιατρό ο οποίος διαπίστωσε ότι «μόνο ένας εξ αυτών είχε μια γρατζουνιά σε διαδικασία επούλωσης στο κάτω τρίτο του αριστερού χεριού». Ωστόσο, δεν υπάρχει αναφορά στα ευρήματα της δεύτερης ιατροδικαστικής εξέτασης και, αντ' αυτού, ο ΓΚ συμπεραίνει ότι «τα ευρήματα της ιατροδικαστικής εξέτασης φανέρωσαν τους μη αληθείς ισχυρισμούς των κατηγορουμένων περί βασανιστηρίων και σοβαρών σωματικών τραυμάτων».

²⁴ Χρησιμοποιήθηκαν εκφράσεις όπως «Εσείς οι μουσουλμάνοι να πάτε στο διάολο, εσείς και το ηλίθιο Ραμαζάν».

Συνεπώς, ασκεί τη διακριτική του ευχέρεια βάσει του άρθρου 47(1) και (2) του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας για να απορρίψει συνοπτικά τις καταγγελίες και να κλείσει τον φάκελο. Δεν υπάρχουν αποδεικτικά στοιχεία ότι ελήφθησαν περαιτέρω μέτρα κατά των αστυνομικών που εμπλέκοντο στην καταγγελλόμενη κακομεταχείριση των εν λόγω ατόμων.

37. Δεδομένων των διαδικαστικών υποχρεώσεων για την πρόληψη της κακομεταχείρισης οι οποίες συνιστούν ευθύνη της Ελλάδας βάσει του Άρθρου 3 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου,²⁵ είναι αυτονόητο ότι οι ενέργειες του Εισαγγελέα ΓΚ για τη διερεύνηση των σημαντικών καταγγελιών περί βασανιστηρίων και σοβαρών περιστατικών κακομεταχείρισης που υπέβαλαν οι κρατούμενοι DA, HW και WI κατά τεσσάρων αστυνομικών είναι προδήλως ανεπαρκείς.

38. Ομοίως, σε δεύτερη υπόθεση που αφορά καταγγελίες περί υπέρμετρης χρήσης βίας κατά την προσαγωγή και κακομεταχείρισης κατά την κράτηση από την αστυνομία,²⁶ ο αρμόδιος Εισαγγελέας συμπέρανε ότι δεν υπήρχαν αποδεικτικά στοιχεία για την τεκμηρίωση της καταγγελίας. Ωστόσο, η αντιπροσωπεία διαπίστωσε ότι ο φάκελος της υπόθεσης περιείχε ένα DVD με βίντεο από το κλειστό κύκλωμα τηλεόρασης που καταγράφει τη στιγμή της σύλληψης και δείχνει ξεκάθαρα ότι ο ενάγων κτυπήθηκε από αστυνομικό ο οποίος κράδαινε όπλο μέσα σε κατάσταση. Έπειτα, το βίντεο δείχνει ότι ο αστυνομικός άρπαξε και τράβηξε τον μοναδικό μάρτυρα μέχρι την ταμειακή μηχανή, ενώ παράλληλα τού έκανε απειλητικές χειρονομίες με το ελεύθερο χέρι του. Δεν προκαλεί έκπληξη το γεγονός ότι ο μάρτυρας, όταν κατέθεσε για το εν λόγω συμβάν, δήλωσε ότι δεν είδε τίποτα. Επιπλέον, ο ιατροδικαστής στην έκθεσή του συμπέρανε ότι τα αναφερθέντα τραύματα «προκλήθηκαν από αμβλύ αντικείμενο». Είναι σαφές ότι ο Εισαγγελέας δεν έλαβε υπόψη κανένα αποδεικτικό στοιχείο ούτε ανέκρινε τον μάρτυρα ή τους αστυνομικούς που εμπλέκοντο στο περιστατικό. Πρέπει να γίνει πάγια πρακτική η ανάκριση όλων των ατόμων που εμπλέκονται σε τέτοια περιστατικά, ιδιαίτερα όταν υπάρχουν έκδηλες αντιφάσεις μεταξύ των εξόχως διαφωτιστικών στοιχείων στο βίντεο και των ισχυρισμών των φερόμενων ως δραστών και των μαρτύρων.

39. Η ΕΠΒ θεωρεί ότι ο τρόπος με τον οποίο πραγματοποιήθηκε η διερεύνηση για τις δύο προαναφερθείσες υποθέσεις προκαλεί σοβαρές ανησυχίες σχετικά με τη δέσμευση των ελληνικών αρχών να καταπολεμήσουν την ατιμωρησία στους κόλπους της Ελληνικής Αστυνομίας. Επιπλέον, εγείρει το ερώτημα σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο διερευνήθηκαν οι εναπομείνουσες 32 υποθέσεις που προώθησε η Διεύθυνση Εσωτερικών Υποθέσεων στην Εισαγγελία. Προς τον σκοπό αυτόν, είναι ευθύνη των ελληνικών αρχών να αποδείξουν ότι οι υποθέσεις που αφορούν καταγγελίες σοβαρής κακομεταχείρισης διερευνώνται ουσιαστικά, όπως προκύπτει σαφώς και από

²⁵ Σύμφωνα με το Δικαστήριο, η έρευνα σοβαρών καταγγελιών κακομεταχείρισης πρέπει να είναι άμεση και εξονυχιστική. Αυτό σημαίνει ότι οι αρχές πρέπει πάντα να καταβάλλουν σοβαρές προσπάθειες προκειμένου να ανακαλύψουν τι έχει συμβεί και δεν πρέπει να βασίζονται σε βεβαιωμένα και ατεκμηρίωτα συμπεράσματα για να κλείσουν την έρευνά τους ή για να τα χρησιμοποιήσουν ως βάση των αποφάσεών τους (βλέπε *Assenov and Others v. Bulgaria*, 28 Οκτωβρίου 1998, και *Bati and Others v. Turkey*, 3 Ιουνίου 2004). Πρέπει να προβαίνουν σε όλες τις εύλογες ενέργειες προκειμένου να εξασφαλίσουν αποδεικτικά στοιχεία σχετικά με το συμβάν, όπως, μεταξύ άλλων, καταθέσεις αυτοπτών μαρτύρων και ιατροδικαστικά στοιχεία (βλέπε *Tanrikulu v. Turkey* [GC], 8 Ιουλίου 1999 και *Gül v. Turkey*, 14 Δεκεμβρίου 2000). Οιαδήποτε ανεπάρκεια της έρευνας που υπονομεύει την ικανότητα διαπίστωσης της αιτίας των τραυμάτων ή την ταυτότητα των υπευθύνων παραβαίνει το εν λόγω πρότυπο (βλέπε *Boicenco v. Moldova*, 11 Ιουλίου 2006).

²⁶ Σύμφωνα με την τελική έκθεση του Εισαγγελέα της 20ης Ιανουαρίου 2014 (αριθμός αναφοράς A12/2116), το εν λόγω άτομο δήλωσε ότι, όταν μεταφέρθηκε στον 6ο όροφο της ΓΑΔΑ, τον χτύπησαν ξανά και τον ανάγκασαν να βγάλει το παντελόνι του και το εσώρουχό του. Κατόπιν, οι αστυνομικοί έβαλαν ένα γκλομπ ανάμεσα στα πόδια του και τον γελοιοποίησαν. Επίσης, τον ανάγκασαν να υπογράψει έγγραφα χωρίς να του έχει δοθεί η δυνατότητα να τα διαβάσει και χωρίς να έχει ενημερωθεί για τα δικαιώματά του.

τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.²⁷

Η ΕΠΒ συνιστά στις αρμόδιες εποπτικές εισαγγελικές αρχές να επανεξετάσουν τις δύο προαναφερθείσες υποθέσεις, σύμφωνα με τις προαναφερθείσες παρατηρήσεις.

Επίσης, η Επιτροπή ζητά να λάβει αναλυτικές πληροφορίες σχετικά με το αποτέλεσμα των ερευνών επί των εναπομεινασών 32 υποθέσεων που προώθησε η Διεύθυνση Εσωτερικών Υποθέσεων στην Εισαγγελία.

40. Οι ανησυχίες αναφορικά με τα δύο προαναφερθέντα παραδείγματα τεκμηριώνονται από πολλές συναφείς καταγγελίες κρατουμένων. Σε αρκετές περιπτώσεις, οι κρατούμενοι που κατήγγειλαν ότι έπεσαν θύμα κακομεταχείρισης από την αστυνομία κατά τη διάρκεια της ανάκρισης, ισχυρίστηκαν ότι, παρότι είχαν εμφανή τραύματα όταν παρουσιάστηκαν ενώπιον του Εισαγγελέα ή του ανακριτή δικαστή, εκείνοι δεν τους ρώτησαν για την προέλευση των τραυμάτων.²⁸ Άλλοι ανέφεραν ότι κατήγγειλαν στον Εισαγγελέα προφορικός ότι έπεσαν θύμα κακομεταχείρισης από την αστυνομία, αλλά εκείνος είτε δεν επέδειξε ανησυχία είτε τους παρέπεμψε στην επακόλουθη ακρόαση από τον ανακριτή. Η εν λόγω πρακτική παραβλέπει την εντολή που εξέδωσε ο Εισαγγελέας του Αρείου Πάγου στις 4 Ιουνίου 2008, σύμφωνα με την οποία οι εισαγγελείς που λαμβάνουν γνώση περιστατικού κακομεταχείρισης υποχρεούνται να κινηθούν ποινική έρευνα, όπως και να δώσουν εντολή για τη διεξαγωγή ιατροδικαστικής εξέτασης.

Επίσης, η αντιπροσωπεία πληροφορήθηκε ότι δικαστές συνήθιζαν να απορρίπτουν συνοπτικά τυχόν καταγγελίες κακομεταχείρισης χωρίς να εξετάζουν την ουσία των ισχυρισμών.

41. Εξυπακούεται ότι οι εισαγγελείς και οι δικαστές πρέπει να λαμβάνουν αποφασιστική δράση οποτεδήποτε υπάρχουν ενδείξεις ότι ενδέχεται να έλαβαν χώρα περιστατικά κακομεταχείρισης από την αστυνομία. Εν προκειμένω, όταν οι ύποπτοι τέλεσης ποινικών αδικημάτων που παρουσιάζονται ενώπιον των εισαγγελικών ή των δικαστικών αρχών καταγγέλλουν ότι έχουν πέσει θύμα κακομεταχείρισης, πρέπει οι καταγγελίες αυτές να καταχωρίζονται γραπτώς, πρέπει να δίδεται αμέσως εντολή για ιατροδικαστική εξέταση και πρέπει να λαμβάνονται τα απαραίτητα μέτρα προκειμένου να διασφαλιστεί ότι διενεργείται η δέουσα έρευνα για τις εν λόγω καταγγελίες. Η εν λόγω προσέγγιση πρέπει να ακολουθείται είτε το ενδιαφερόμενο άτομο φέρει εμφανή εξωτερικά τραύματα είτε όχι.

Επιπλέον, ακόμη και απουσία ρητής καταγγελίας περί κακομεταχείρισης, ο/η εισαγγελέας/δικαστής πρέπει να υιοθετεί προληπτική προσέγγιση. Για παράδειγμα, όποτε υπάρχουν βάσιμοι λόγοι να πιστευτεί κανείς ότι άτομο που παρουσιάστηκε ενώπιόν του/της θα μπορούσε να έχει πέσει θύμα κακομεταχείρισης, τότε πρέπει να απαιτείται η διενέργεια ιατροδικαστικής εξέτασης. Ομοίως, η διαδικασία πρέπει να διεξάγεται με τέτοιο τρόπο ώστε να δίδεται πραγματική ευκαιρία στα ενδιαφερόμενα άτομα να προβαίνουν σε δήλωση σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο τους μεταχειρίστηκαν.

²⁷ Βλέπε, για παράδειγμα, *Zontul v. Greece* (17 Ιανουαρίου 2012), παράγραφοι 94-98.

²⁸ Για παράδειγμα, ένας εκ των τριών αλλοδαπών που κατήγγειλε ότι έπεσε θύμα κακομεταχείρισης από αστυνομικούς στο Αστυνομικό Τμήμα Αγίου Παντελεήμονα (βλέπε την παράγραφο 19) ισχυρίστηκε επίσης ότι είχε εμφανή οιδήματα στο πρόσωπό του λόγω της καταγγελλόμενης κακομεταχείρισης, αλλά ούτε ο εισαγγελέας ούτε ο ανακριτής δικαστής δεν προέβησαν σε κάποια ενέργεια. Ομοίως, ερωτώμενος προφυλακισθείς στις Ανδρικές Δικαστικές Φυλακές Κορυδαλλού ισχυρίστηκε ότι αστυνομικός του Τμήματος Ασφαλείας τον χτύπησε με γροθιά στο αριστερό μάτι, προκαλώντας του εμφανή μώλωπα. Παρότι κατήγγειλε προφορικός το συμβάν στον Εισαγγελέα και του έδειξε το εμφανές τραύμα στην αριστερή κόγχη, ένα τραύμα που δεν υπήρχε όταν είχε δει πρωτότερα τον Εισαγγελέα για πρώτη φορά, εκείνος δεν προέβη σε κάποια ενέργεια.

Η ΕΠΒ συνιστά να επισημαίνεται emphaticά στους εισαγγελείς και τους δικαστές, μέσω των καταλλήλων διαύλων, ότι οφείλουν να ενεργούν σύμφωνα με τις ανωτέρω αρχές. Όποτε κάποιος κρατούμενος ισχυρίζεται ότι έπεσε θύμα κακομεταχείρισης, πρέπει να δίδεται αμέσως εντολή για τη διενέργεια ιατροδικαστικής εξέτασης και πρέπει να λαμβάνονται όλα τα αναγκαία μέτρα προκειμένου να διασφαλίζεται ότι η διερεύνηση των καταγγελιών πραγματοποιείται αμελλητί και με τον δέοντα τρόπο.

42. Κατά την άποψη της ΕΠΒ, η ακριβής και έγκαιρη καταγραφή και αναφορά των ιατροδικαστικών γνωματεύσεων θα είναι συχνά κρίσιμες για την αποτελεσματικότητα της διερεύνησης των καταγγελιών περί κακομεταχείρισης, κάτι που με τη σειρά του θα δρα ως ισχυρός αποτρεπτικός παράγοντας όσον αφορά τη διάπραξη περιστατικών κακομεταχείρισης στο μέλλον. Από τα στοιχεία που συγκεντρώθηκαν κατά τη διάρκεια της επίσκεψης, προκύπτει σαφώς ότι οι ιατροδικαστικές εξετάσεις ατόμων που ισχυρίστηκαν ότι έπεσαν θύμα κακομεταχείρισης κατά κανόνα δεν ζητήθηκαν ούτε διεξήχθησαν. Ακόμη και στις σπάνιες περιπτώσεις στις οποίες διενεργήθηκε η εν λόγω εξέταση, σε πολλές περιπτώσεις δεν έγινε αρκετά γρήγορα, ούτε καν με στοιχειώδη επάρκεια.

Η ΕΠΒ συνιστά στις ελληνικές αρχές να διασφαλίσουν ότι, σε όλες τις περιπτώσεις για τις οποίες υπάρχουν βάσιμοι λόγοι να θεωρηθεί ότι κάποιος κρατούμενος έπεσε θύμα κακομεταχείρισης, τα τραύματα εξετάζονται με τον δέοντα τρόπο και καταχωρίζονται, κατά προτίμηση από ιατρό με την κατάλληλη ιατροδικαστική κατάρτιση. Η εν λόγω αξιολόγηση πρέπει να ζητείται και να διενεργείται αμελλητί.

43. Η ΕΠΒ δήλωσε επίσης ότι, όσο και ουσιαστική να είναι η διερεύνηση, ελάχιστα θα ωφελήσει αν οι επιβαλλόμενες κυρώσεις σε περιστατικά κακομεταχείρισης είναι ανεπαρκείς. Όταν διαπιστώνεται κρούσμα κακομεταχείρισης, η ποινική διαδικασία πρέπει να κινείται αμέσως και να ακολουθεί η επιβολή κατάλληλης ποινής. Αυτό θα έχει ισχυρό αποτρεπτικό αποτέλεσμα. Φυσικά, οι δικαστές είναι ανεξάρτητοι και συνεπώς ελεύθεροι να ορίσουν, εντός των ορίων που προβλέπει ο νόμος, την ποινή σε οιαδήποτε υπόθεση. Ωστόσο, τα εν λόγω όρια πρέπει να διερμηνεύουν σαφώς την πρόθεση του νομοθέτη: ότι το σύστημα ποινικής δικαιοσύνης είναι αυστηρό όσον αφορά τα βασανιστήρια και άλλες μορφές κακομεταχείρισης. Ομοίως, οι πειθαρχικές ποινές που επιβάλλονται σε περίπτωση ενοχής πρέπει να είναι και αυτές ανάλογες της σοβαρότητας της υπόθεσης.²⁹

Σύμφωνα με πληροφορίες που συνέλεξε η Διεύθυνση Εσωτερικών Υποθέσεων τον Μάιο του 2015, από τις 140 και πλέον υποθέσεις που διερευνήθηκαν από το 2009 έως το 2013, οι 30 παραδόθηκαν σε εισαγγελείς. Μόνο σε οκτώ υποθέσεις ασκήθηκε ποινική δίωξη σε αστυνομικούς όπως προβλέπει η διάταξη περί βασανιστηρίων του Ποινικού Κώδικα (Άρθρο 137 Α), ενώ τέσσερις αστυνομικοί κρίθηκαν αθώοι και οι εναπομείνουσες τέσσερις υποθέσεις παραμένουν ακόμη σε εκκρεμότητα.

Ένας από τους λόγους της απουσίας καταδικαστικών αποφάσεων είναι η τρέχουσα ερμηνεία της διάταξης περί βασανιστηρίων, η οποία δεν εναρμονίζεται με τα διεθνή πρότυπα.³⁰

²⁹ Βλέπε επίσης τις Καταληκτικές παρατηρήσεις της Επιτροπής των Ηνωμένων Εθνών κατά των Βασανιστηρίων (ΕΚΒ/CAT): Ελλάδα, 27 Ιουνίου 2012, παράγραφος 10. Η Επιτροπή εξέφρασε ανησυχίες σχετικά με τον περιορισμένο αριθμό υποθέσεων που αφορούσαν καταγγελίες περί βασανιστηρίων και κακομεταχείρισης από στελέχη των σωμάτων ασφαλείας στα οποία ασκήθηκε δίωξη, τον μικρό αριθμό τελεσιδικιών καταδικαστικών αποφάσεων και την απουσία κυρώσεων σε υποθέσεις που περιλάμβαναν καταδίκες.

³⁰ Συγκεκριμένα, η εν λόγω ερμηνεία διαφέρει από την ερμηνεία που παρέχεται στο Άρθρο 1 της Σύμβασης κατά

Συγκεκριμένα, το Άρθρο 137 Α του Ποινικού Κώδικα περιέχει τον όρο «συστηματικός», κάτι που συνεπάγεται την εξαίρεση μεμονωμένων ή πιο σποραδικών βασανιστηρίων. Στην πράξη, οι εισαγγελείς είναι εξαιρετικά διστακτικοί να κινήσουν ποινική διαδικασία βάσει της διάταξης περί βασανιστηρίων.

Η ΕΠΒ συνιστά στις ελληνικές αρχές να εναρμονίσουν τον ορισμό των βασανιστηρίων που παρέχεται στο Άρθρο 137 Α του Ποινικού Κώδικα με τα διεθνή πρότυπα.

44. Οι ελληνικές αρχές πρέπει να είναι αμείλικτες όσον αφορά τη δέσμευσή τους να καταπολεμήσουν την ατιμωρησία. Όταν στελέχη των σωμάτων ασφαλείας τα οποία διατάσσουν, επιτρέπουν, ανέχονται ή διαπράττουν πράξεις κακομεταχείρισης προσάγονται ενώπιον της δικαιοσύνης για τις πράξεις ή τις παραλείψεις τους, καθίσταται αδιαμφισβήτητα σαφές ότι τέτοιες συμπεριφορές δεν είναι ανεκτές. Πέραν της σημαντικής αποτρεπτικής του αξίας, το ξεκάθαρο αυτό μήνυμα μηδενικής ανοχής θα εμπεδώσει στην κοινή γνώμη την πεποίθηση ότι κανείς δεν είναι υπεράνω του νόμου, ούτε καν εκείνοι που είναι υπεύθυνοι για την εφαρμογή του. Είναι κάτι προς το συμφέρον της Ελληνικής Αστυνομίας και προς υποστήριξη των μέτρων που θα ληφθούν σε όλα τα άλλα επίπεδα.

Η ΕΠΒ συνιστά στις ελληνικές αρχές να εφαρμόσουν ολοκληρωμένη στρατηγική για την καταπολέμηση της κακομεταχείρισης από αστυνομικούς με την οποία θα αντιμετωπιστούν οι θεμελιώδεις ελλείψεις στο τρέχον σύστημα διοικητικής και ποινικής διερεύνησης καταγγελιών κακομεταχείρισης, σύμφωνα με τις παραπάνω παραγράφους.

Προς το σκοπό αυτό, η ΕΠΒ ζητά να λάβει αρχική απάντηση εντός τριών μηνών σχετικά με τα μέτρα και τις ενέργειες στις οποίες οι αρχές σκοπεύουν να προβούν για την αντιμετώπιση του ζητήματος, καθώς και μια επιπλέον απάντηση εντός έξι μηνών για τις συγκεκριμένες ενέργειες στις οποίες προέβησαν.

4. Δικλίδες ασφαλείας κατά της κακομεταχείρισης

45. Η ΕΠΒ υπενθυμίζει και πάλι τα ευρήματα από τις προηγούμενες επισκέψεις: οι επίσημες δικλίδες ασφαλείας κατά της κακομεταχείρισης (όπως το δικαίωμα ενημέρωσης των οικείων στην περίπτωση κράτησης, το δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο και το δικαίωμα πρόσβασης σε ιατρό) στις περισσότερες περιπτώσεις δεν τηρούνται στην πράξη από την έναρξη της στέρησης της ελευθερίας ενός ατόμου και εν γένει παραμένουν αναποτελεσματικές, παρά την ύπαρξη σαφών κανόνων.³¹

46. Όσον αφορά τη γνωστοποίηση της κράτησης, η αντιπροσωπεία της ΕΠΒ έλαβε γνώση πολλών καταγγελιών από άτομα που τελούσαν –ή είχαν προσφάτως τελέσει– υπό κράτηση, σύμφωνα με τις οποίες οι κρατούμενοι δεν είχαν τη δυνατότητα να ειδοποιήσουν αμέσως τους συγγενείς τους σχετικά με την κράτησή τους. Αρκετοί ισχυρίστηκαν ότι, στην πράξη, τους επιτράπη μόνο να ενημερώσουν συγγενικό τους πρόσωπο ή κάποιον τρίτο σχετικά με την κατάστασή τους μετά από έναν πρώτο γύρο ανακρίσεων από την αστυνομία, δηλαδή αρκετές ώρες μετά τη σύλληψή τους. Αρκετοί κρατούμενοι ισχυρίστηκαν ότι δεν είχαν τη δυνατότητα να επικοινωνήσουν με κανέναν τις πρώτες 24 ώρες της κράτησής τους ή και για ακόμη μεγαλύτερο διάστημα. Ορισμένοι είπαν ότι αυτό συνέβη διότι οι αστυνομικοί δεν τους επέτρεπαν να πάρουν

των βασανιστηρίων και άλλων μορφών σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας.
31 Βλέπε CPT/Inf (2014) 27, παράγραφοι 27-32.

τηλέφωνο και άλλοι διότι δεν μπορούσαν να αγοράσουν τηλεκάρτα.

Η ΕΠΒ καλεί για άλλη μια φορά τις ελληνικές αρχές να λάβουν τα αναγκαία μέτρα προκειμένου να διασφαλίσουν ότι όλοι οι κρατούμενοι έχουν το δικαίωμα να ενημερώσουν στενό συγγενή ή τρίτο πρόσωπο της επιλογής τους για την κατάστασή τους, καθώς και ότι είναι σε θέση να ασκήσουν ανεμπόδιστα το εν λόγω δικαίωμα από την αρχή της στέρησης της ελευθερίας τους.

47. Όσον αφορά το δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο, δεν διαπιστώθηκε καμία πρόοδος από την επίσκεψη της ΕΠΒ το 2013. Παρά το γεγονός ότι η παρουσία δικηγόρου έχει θεσμοθετηθεί στα περισσότερα στάδια της ποινικής και διοικητικής δικονομίας –με αξιοσημείωτη εξαίρεση την παρουσία δικηγόρου κατά την ανάκριση των πελατών τους (βλέπε παρακάτω)– το εν λόγω δικαίωμα γενικά παραμένει «θεωρητικό και πλασματικό» για όσους δεν έχουν την οικονομική δυνατότητα να πληρώσουν για τις υπηρεσίες δικηγόρου.

Η πλειονότητα των ατόμων που ερωτήθηκαν από την αντιπροσωπεία της ΕΠΒ ισχυρίστηκαν ότι δεν παρασχέθηκε δικηγόρος στο αρχικό στάδιο της στέρησης της ελευθερίας τους –και ιδιαίτερα πριν ή κατά τη διάρκεια της ανάκρισης από αστυνομικούς του Τμήματος Ασφαλείας– στο οποίο ο κίνδυνος εκφοβισμού και σωματικής κακομεταχείρισης είναι μεγαλύτερος. Αυτό οφείλεται κυρίως στο γεγονός ότι η νομική αρωγή δεν προσφέρεται στο στάδιο της αστυνομικής έρευνας ή όταν οι ύποπτοι τέλεσης ποινικών αδικημάτων ανακρίνονται από την αστυνομία. Θεωρητικά, έχουν το δικαίωμα να συμβουλευθούν δικηγόρο πριν και κατά τη διάρκεια της ανάκρισης από την αστυνομία, αλλά, στην πράξη, η απουσία νομικής αρωγής στο στάδιο αυτό καθιστά το εν λόγω δικαίωμα κενό περιεχομένου για τους περισσότερους.

Κατά την άποψη της Επιτροπής, η διασφάλιση του δικαιώματος πρόσβασης σε δικηγόρο σε όλες τις περιστάσεις είναι επίσης προς το έννομο συμφέρον των στελεχών των σωμάτων ασφαλείας. Η ύπαρξη της εν λόγω δυνατότητας θα διευκολύνει σε μεγάλο βαθμό την αντιμετώπιση αβάσιμων ισχυρισμών κακομεταχείρισης και θα δράσει με τρόπο αποτρεπτικό για εκείνους που σκέφτονται να κακομεταχειριστούν κρατούμενους.

Επιπροσθέτως, ορισμένοι κρατούμενοι ισχυρίστηκαν ότι δεν γνώρισαν τον/την δικηγόρο τους παρά κατά την ακρόαση ενώπιον του ανακριτή, όταν δηλαδή είχε πλέον ληφθεί η απόφαση εγγυοδοσίας ή προσωρινής κράτησης. Αρκετοί κρατούμενοι για τους οποίους ορίστηκε *ex officio* δικηγόρος παραπονέθηκαν για την ανεπάρκειά του/της. Η Επιτροπή έχει την εντύπωση ότι συχνά οι δικηγόροι ορίζονται και ενημερώνονται μόνο την ημέρα της ακρόασης και μάλιστα, σε ορισμένες περιπτώσεις, η επιτροπή ενημερώθηκε ότι οι *ex officio* δικηγόροι συμβούλευαν ρητά τους πελάτες τους να μην καταγγείλουν την εικαζόμενη κακομεταχείρισή τους ή δεν εφιστούσαν την προσοχή των αρμόδιων αρχών στην κακομεταχείριση (βλέπε την παράγραφο 25).

Με βάση τα ανωτέρω, η ΕΠΒ καλεί για ακόμη μια φορά τις ελληνικές αρχές να λάβουν άμεσα και αποτελεσματικά μέτρα προκειμένου να διασφαλίσουν ότι το δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο εφαρμόζεται για όλους τους κρατούμενους από την αρχή της στέρησης της ελευθερίας τους από την αστυνομία. Αυτό θα απαιτήσει την επέκταση του υπάρχοντος συστήματος νομικής αρωγής στο στάδιο της αστυνομικής έρευνας ή κατά την ανάκριση του υπόπτου από την αστυνομία, ανεξάρτητα από το αν το ενδιαφερόμενο πρόσωπο είναι επισήμως ο/η «κατηγορούμενος/-η». Αν κριθεί απαραίτητο, πρέπει να τροποποιηθεί η σχετική νομοθεσία.

Επίσης, η Επιτροπή συνιστά να υπενθυμίζεται στους *ex officio* δικηγόρους, μέσω των

Δικηγορικών Συλλόγων, η σημασία του ρόλου τους στην πρόληψη και, αν είναι απαραίτητο, στην αναφορά περιστατικών κακομεταχείρισης από την αστυνομία.

48. Επιπλέον, η ΕΠΒ ανησυχεί ιδιαίτερα όσον αφορά τον σεβασμό της εμπιστευτικότητας στη σχέση δικηγόρου-πελάτη. Λίγα από τα αστυνομικά καταστήματα τα οποία επισκέφθηκε η Επιτροπή διέθεταν ειδικές εγκαταστάσεις που επέτρεπαν στους κρατούμενους να συμβουλευονται τους δικηγόρους τους, και μάλιστα σε εκείνα που διέθεταν, η μέριμνα για ιδιωτικότητα ήταν ελάχιστη. Για παράδειγμα, το δωμάτιο στο ισόγειο του Αστυνομικού Τμήματος Κυψέλης που χρησιμοποιείται για τις συζητήσεις μεταξύ των υπόπτων τέλεσης ποινικών αδικημάτων και των δικηγόρων τους έχει διαχωριστικό από το υλικό Perspex, μέσω του οποίου μπορεί κανείς να ακούσει καθαρά τις συνομιλίες.

Τα δικαιώματα των κρατουμένων και των δικηγόρων τους παραβιάζονται περαιτέρω λόγω της εγκατάστασης της «αίθουσας σύσκεψης δικηγόρων» στην Υποδιεύθυνση Δίωξης Εγκλημάτων κατά Ζωής και Ιδιοκτησίας που βρίσκεται στον 11ο όροφο της ΓΑΔΑ, όπου η αντιπροσωπεία της ΕΠΒ βρήκε κρυμμένη βιντεοκάμερα η οποία ήταν συνδεδεμένη με οπτικοακουστικό εξοπλισμό καταγραφής στο γραφείο του Αναπληρωτή Διευθυντή του Τμήματος Δίωξης Ανθρωποκτονιών και Απαγωγών.³² Είναι αυτονόητο ότι αυτό αποτελεί σοβαρή παραβίαση των βασικών διασφαλίσεων που προβλέπει η ελληνική ποινική δικονομία.

Το δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο πρέπει να περιλαμβάνει το δικαίωμα της κατ' ιδίαν συνάντησης. Οιαδήποτε συζήτηση μεταξύ δικηγόρου και κρατουμένου πρέπει να λαμβάνει χώρα μακριά από τα μάτια και τα αυτιά των αστυνομικών. Ακόμη περισσότερο, δεν πρέπει ποτέ να παρακολουθείται και να καταγράφεται κρυφά από αστυνομικούς ερευνητές. Πέραν και επιπλέον του κινδύνου να θιγεί ανεπανόρθωτα από την εν λόγω παράνομη δραστηριότητα της αστυνομίας η άσκηση του δικαιώματος για δίκαιη δίκη ενός ατόμου, είναι πολύ πιθανό ο/η κρατούμενος/-η να μην νιώθει ελεύθερος/-η να αποκαλύψει τον τρόπο με τον οποίο τον/την μεταχειρίστηκαν.

Συνεπώς, η ΕΠΒ συνιστά στις ελληνικές αρχές να λάβουν όλα τα αναγκαία μέτρα προκειμένου να διασφαλίσουν ότι τα άτομα που κρατούνται από την αστυνομία έχουν τη δυνατότητα να μιλήσουν κατ' ιδίαν με δικηγόρο. Επίσης, πρέπει να διεξαχθεί έρευνα σχετικά με την κρυφή παρακολούθηση που πραγματοποιείται από το Τμήμα Δίωξης Ανθρωποκτονιών και Απαγωγών. Η Επιτροπή ζητά επίσης να λάβει την επιβεβαίωση ότι αφαιρέθηκε ο οπτικοακουστικός εξοπλισμός από την «αίθουσα σύσκεψης δικηγόρων» στον 11ο όροφο της Γενικής Αστυνομικής Διεύθυνσης Αττικής στη Λεωφόρο Αλεξάνδρας.

49. Όπως και κατά τις προηγούμενες επισκέψεις, το δικαίωμα πρόσβασης σε ιατρό παραμένει ανεφάρμοστο στην πράξη για τα περισσότερα άτομα που στερούνται της ελευθερίας τους από την αστυνομία, με τα οποία συναντήθηκε η αντιπροσωπεία της ΕΠΒ. Μόνο στην περίπτωση επείγοντος ιατρικού περιστατικού μεταφερόταν κρατούμενος στο πλησιέστερο νοσοκομείο, εφ' όσον υπήρχε δυνατότητα μεταφοράς. Αρκετοί κρατούμενοι –κυρίως εκείνοι που ισχυρίστηκαν ότι έπεσαν θύμα κακομεταχείρισης από την αστυνομία– υποστήριζαν ότι δεν έλαβαν την απαραίτητη ιατρική περίθαλψη ενώ τελούσαν υπό κράτηση από τις αστυνομικές αρχές (βλέπε την παράγραφο 19).

³² Η βιντεοκάμερα ήταν κρυμμένη στο ηχείο της αίθουσας συσκέψεων με τους δικηγόρους. Ήταν συνδεδεμένη με τροφοδοτικό και καλώδιο, το οποίο εμφανιζόταν ξανά στο γραφείο του Αναπληρωτή Διευθυντή που βρισκόταν αρκετά γραφεία μακριά από τη συγκεκριμένη αίθουσα, κατά μήκος του διαδρόμου. Εκεί, συνδεόταν με πλήρως λειτουργική τηλεόραση και οπτικοακουστικό εξοπλισμό. Όταν ο Αναπληρωτής Διευθυντής κλήθηκε να εξηγήσει αυτήν την παράδοξη κατάσταση, δήλωσε τα εξής: «Όταν οι δικηγόροι βρίσκονται σε κατ' ιδίαν συνάντηση με τους κρατούμενους, ο χώρος πρέπει να παρακολουθείται».

Για παράδειγμα, ερωτώμενος προφυλακισθείς στις Ανδρικές Δικαστικές Φυλακές Κορυδαλλού ισχυρίστηκε ότι έπεσε θύμα κακομεταχείρισης κατά την προσαγωγή και μεταφορά του στο αστυνομικό τμήμα. Ισχυρίστηκε ότι, αφού μεταφέρθηκε σε άλλο αστυνομικό τμήμα, αντιμετώπιζε εμφανώς σοβαρό πρόβλημα υγείας, έκανε εμετό και έτρεμε. Χρειάστηκαν άλλες τρεις ημέρες με τα ίδια συμπτώματα προκειμένου να μεταφερθεί στο νοσοκομείο για τις πρώτες εξετάσεις.³³ Αυτό είναι απαράδεκτο. Τα αιτήματα επίσκεψης σε ιατρό πρέπει να εκπληρώνονται αμέσως. Τα στελέχη των σωμάτων ασφαλείας δεν πρέπει να απορρίπτουν τέτοια αιτήματα.

Επιπλέον, η πλειονότητα των κρατουμένων που ισχυρίστηκαν ότι είχαν προβλήματα υγείας επισήμαναν ότι δεν έλαβαν τα φάρμακα που ζήτησαν (εκτός παρακεταμόλης). Κατά κανόνα, τα φάρμακα πρέπει να παρέχονται δωρεάν στους κρατούμενους που δεν έχουν τη δυνατότητα να τα αγοράσουν μόνοι τους.

Η ΕΠΒ καλεί εκ νέου τις ελληνικές αρχές να διασφαλίσουν ότι τηρούνται στην πράξη οι προαναφερθείσες απαιτήσεις όσον αφορά την πρόσβαση σε ιατρό.

50. Η Επιτροπή ανησυχεί επίσης σχετικά με την τήρηση του ιατρικού απορρήτου για άτομα που κρατούνται από την αστυνομία. Η αντιπροσωπεία της ΕΠΒ έλαβε γνώση αρκετών καταγγελιών σύμφωνα με τις οποίες φέρεται οι αστυνομικοί να ήταν παρόντες κατά τη διάρκεια όλων των εξωτερικών εξετάσεων σε δημόσια νοσοκομεία. Συνεπώς, κρίνεται απαραίτητο να επισημανθεί εκ νέου η μακρόχρονη θέση της ΕΠΒ, σύμφωνα με την οποία όλες οι ιατρικές εξετάσεις ατόμων που κρατούνται από την αστυνομία πρέπει να διεξάγονται χωρίς οι αστυνομικοί να ακούν και, εκτός και αν ο ενδιαφερόμενος ιατρός το ζητήσει σε συγκεκριμένη περίπτωση, χωρίς να βλέπουν. Επίσης, σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να χορηγείται αντίγραφο της ιατρικής γνωμάτευσης σε στελέχη των σωμάτων ασφαλείας που συνοδεύουν τον κρατούμενο, όπως έχει συμβεί συχνά, σύμφωνα με αναφορές που έλαβε η αντιπροσωπεία.

Κατά την επίσκεψη στη Γενική Αστυνομική Διεύθυνση Θεσσαλονίκης στην οδό Μοναστηρίου, η αντιπροσωπεία διαπίστωσε ότι αστυνομικοί διατηρούσαν ιατρικούς φακέλους και συνταγές, ενώ επίσης διένειμαν τακτικά φάρμακα σε κρατούμενους. Αυτή η κατάσταση είναι ανεπίτρεπτη.

Κατά την άποψη της ΕΠΒ, οι πληροφορίες που αφορούν την υγεία των κρατουμένων πρέπει να προστατεύονται με τρόπο ώστε να διασφαλίζεται η τήρηση του ιατρικού απορρήτου. Ιδανικά, το υγειονομικό προσωπικό ενημερώνει το προσωπικό φύλαξης μόνο σε περίπτωση ανάγκης σχετικά με την κατάσταση της υγείας του εκάστοτε κρατουμένου. Ωστόσο, οι πληροφορίες που παρέχονται πρέπει να περιορίζονται μόνο στις απαραίτητες πληροφορίες προκειμένου να αποφευχθεί τυχόν σοβαρός κίνδυνος για τον εκάστοτε κρατούμενο ή άλλα άτομα, εκτός και αν ο κρατούμενος δώσει τη συγκατάθεσή του για τη γνωστοποίηση περαιτέρω πληροφοριών. Επιπλέον, απαγορεύεται η διανομή φαρμάκων από άτομα που δεν ανήκουν στο ιατρικό προσωπικό.

Η ΕΠΒ συνιστά στις ελληνικές αρχές να διασφαλίσουν ότι τηρείται αυστηρά η αρχή του ιατρικού απορρήτου, σύμφωνα με τις ανωτέρω παρατηρήσεις. Αν είναι απαραίτητο, πρέπει να τροποποιηθεί η σχετική νομοθεσία και/ή να επανεξεταστούν οι οδηγίες προς τους αστυνομικούς.

³³ Η καταχώρισή του στο μητρώο τραυμάτων της φυλακής αναφέρει ότι είχε «ανοικτές πληγές και στα δύο γόνατα οι οποίες προκλήθηκαν από αστυνομικούς». Όταν εξετάστηκε από τον ιατροδικαστή της αντιπροσωπείας, παρουσίασε αρκετά σημάδια στην μπροστινή πλευρά του αριστερού γονάτου και στο κάτω μέρος του αριστερού ποδιού, με διάμετρο από 1,5x1 εκατοστά έως 3,5x2 εκατοστά, καθώς και άλλο ένα σημάδι στην μπροστινή πλευρά του δεξιού γονάτου με διάμετρο 0,5x1 εκατοστά, τα οποία ήταν συμβατά με τους ισχυρισμούς του.

51. Η Επιτροπή έχει υποστηρίξει στο παρελθόν ότι οι ελληνικές αρχές πρέπει να θεσπίσουν σύστημα τακτικών επισκέψεων από ιατρούς και/ή νοσηλευτές που ενημερώνουν τους ιατρούς σε αστυνομικά τμήματα για τον διεξοδικό έλεγχο νέων αφίξεων και την επαρκή αντιμετώπιση δυνητικών προβλημάτων υγείας (συμπεριλαμβανομένων μεταδοτικών ασθενειών). Βάσει των ευρημάτων του 2015, η ΕΠΒ επισημαίνει ξανά την ανάγκη θέσπισης συστήματος προκειμένου να διασφαλιστεί ότι οι κρατούμενοι θα έχουν άμεση πρόσβαση σε επαγγελματίες του τομέα της υγείας και ότι θα τηρείται το ιατρικό απόρρητο κατά τη διάρκεια της κράτησης από την αστυνομία. Η θέσπιση του εν λόγω συστήματος θα συμβάλει στην προστασία της υγείας των κρατουμένων καθώς και στην προστασία της δημόσιας υγείας.

Η ΕΠΒ συνιστά στις ελληνικές αρχές να επαναξιολογήσουν τις υπηρεσίες παροχής ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης στα αστυνομικά τμήματα και να εξετάσουν το ενδεχόμενο θέσπισης συστήματος τακτικών επισκέψεων από ιατρούς και/ή νοσηλευτές που ενημερώνουν τους αστυνομικούς.

52. Όσον αφορά την ενημέρωση επί των δικαιωμάτων, στα περισσότερα αστυνομικά τμήματα που επισκέφθηκε η Επιτροπή διατίθετο δισέλιδο ενημερωτικό φυλλάδιο (έντυπο Δ-33) σε πολλές γλώσσες, το οποίο ανέφερε λεπτομερώς τα δικαιώματα των κρατουμένων. Η αντιπροσωπεία της ΕΠΒ σημείωσε ότι, εκτός από τα δικαιώματα των κρατουμένων όσον αφορά την πρόσβαση σε δικηγόρο και τη γνωστοποίηση της κράτησης, το επικαιροποιημένο έγγραφο τώρα αναφέρεται και στο δικαίωμα να ζητηθεί εξέταση από ιατρό που παρέχει η αστυνομία, αλλά και από ιατρό της επιλογής του κρατουμένου με δικά του/της έξοδα.³⁴ Αναφέρει επίσης το δικαίωμα υποβολής καταγγελίας σε ανώτερο αστυνομικό. Πρόκειται για θετική εξέλιξη. Στα περισσότερα αστυνομικά τμήματα, αντίγραφο του φυλλαδίου ήταν συνήθως τοιχοκολλημένο στον διάδρομο έξω από τον χώρο κράτησης.

Ωστόσο, η αντιπροσωπεία της ΕΠΒ συνάντησε ξανά αρκετούς κρατούμενους που ισχυρίστηκαν ότι δεν είχαν ενημερωθεί για τα δικαιώματά τους ή ότι δεν μπορούσαν να κατανοήσουν τις παρεχόμενες πληροφορίες. Αρκετοί αλλοδαποί ισχυρίστηκαν ότι είχαν υπογράψει έγγραφα στην ελληνική γλώσσα χωρίς να γνωρίζουν το περιεχόμενό τους. Ουδείς εξ αυτών είχε στην κατοχή του αντίγραφο του εν λόγω ενημερωτικού φυλλαδίου.

Η ΕΠΒ επαναλαμβάνει τη σύστασή της οι ελληνικές αρχές να καταβάλουν επιπλέον προσπάθειες προκειμένου να διασφαλίσουν ότι όλοι οι κρατούμενοι από την αστυνομία ενημερώνονται συστηματικά και έγκαιρα για τα δικαιώματά τους. Πρέπει να τους χορηγείται πάντοτε αντίγραφο του ενημερωτικού φυλλαδίου.

Επιπλέον, οι ελληνικές αρχές πρέπει να λάβουν αποτελεσματικά μέτρα προκειμένου να διασφαλίσουν ότι θα παρέχονται αμέσως υπηρεσίες διερμηνείας στους υπό κράτηση αλλοδαπούς οι οποίοι δεν κατανοούν τις εν λόγω πληροφορίες και ότι δεν θα τους ζητείται να υπογράψουν δηλώσεις ή άλλα έγγραφα χωρίς τη βοήθεια διερμηνέα.

53. Τα βιβλία κρατουμένων που εξέτασε η αντιπροσωπεία της ΕΠΒ στα αστυνομικά τμήματα που επισκέφθηκε το 2015 ήταν σε κακή κατάσταση, με πολλά λάθη, διορθώσεις ή παραλείψεις (π.χ. απουσία καταχώρησης αφίξεων ή του αριθμού μεταγωγών ή αποφυλακίσεων, κ.λπ.) Η ΕΠΒ ενημερώθηκε για τα σχέδια των ελληνικών αρχών να εισαγάγουν ηλεκτρονικά αρχεία κρατουμένων

³⁴ Επίσης, αναφέρει ότι η αστυνομική αρχή συμβάλλει στην παροχή ιατρικής φροντίδας μέσω κρατικού υγειονομικού ιδρύματος.

για χρήση από την αστυνομία και ζητά να ενημερωθεί για το χρονοδιάγραμμα της έναρξης της χρήσης των εν λόγω ηλεκτρονικών αρχείων.

Εν τω μεταξύ, η Επιτροπή συνιστά στις ελληνικές αρχές να λάβουν αποτελεσματικά μέτρα προκειμένου να διασφαλίσουν ότι τα βιβλία κρατούμενων τηρούνται δεόντως, να καταγράφουν με ακρίβεια τις ώρες της πραγματικής προσαγωγής, της τοποθέτησης σε κελί, της αποφυλάκισης ή της μεταφοράς, καθώς και όλες τις άλλες πτυχές της κράτησης (ακριβής τοποθεσία κράτησης του εκάστοτε κρατούμενου, επισκέψεις δικηγόρου, συγγενή ή προξενικού υπαλλήλου, έξοδος από το κελί για ανάκριση, τυχόν συμβάντα σχετικά με τον εκάστοτε κρατούμενο, κ.λπ.).

54. Όταν η αντιπροσωπεία επισκέφθηκε τα κελιά κράτησης στον 11ο και 12ο όροφο της ΓΑΔΑ (βλ. παράγραφο 57), ενημερώθηκε ότι δεν χρησιμοποιούνται οι εγκαταστάσεις κράτησης και, συνεπώς, κανένα τμήμα δεν είχε στην κατοχή του βιβλία κρατούμενων. Επίσης, πληροφορήθηκε ότι τα βιβλία κρατούμενων περιείχαν μόνο τα στοιχεία ατόμων που είχαν τελέσει υπό κράτηση στον κεντρικό χώρο κράτησης στον έβδομο όροφο του κτιρίου. Αντιθέτως, δεν τηρείτο αρχείο για υπόπτους τέλεσης ποινικών αδικημάτων που προσάγοντο σε κάποιο από τα τμήματα της ΓΑΔΑ για ανάκριση (αλλά δεν κρατούντο σε κελί). Οι μόνες πληροφορίες σχετικά με τον χρόνο που περνούσε κάποιος υπό την επίβλεψη των αξιωματικών των Τμημάτων Ασφαλείας καταγράφονταν στον ποινικό φάκελο του εκάστοτε ατόμου, ο οποίος βρισκόταν αποκλειστικά στα χέρια του αρμόδιου εισαγγελέα.

Η τοποθέτηση κρατούμενου σε συγκεκριμένο κελί πρέπει πάντοτε να καταχωρίζεται με σαφήνεια ακόμη και αν το άτομο έχει ήδη καταχωρισθεί ως κρατούμενος αλλού στο ίδιο αστυνομικό κατάστημα. Πέραν της διευκόλυνσης του ελέγχου της τήρησης των νομικών διατάξεων σχετικά με την κράτηση από την αστυνομία, η εν λόγω καταχώριση μπορεί να προστατεύσει τους αστυνομικούς ανατρέποντας ψευδείς ισχυρισμούς εις βάρος τους.

Η ΕΠΒ συνιστά στις ελληνικές αρχές να λάβουν τα αναγκαία μέτρα προκειμένου να διασφαλίσουν ότι όταν ένα άτομο βρίσκεται σε κάποιο αστυνομικό κατάστημα για τους σκοπούς έρευνας (συμπεριλαμβανομένων των ανακρίσεων), η παρουσία του/της καταχωρίζεται πάντοτε δεόντως. Εξυπακούεται ότι η κράτηση κάποιου ατόμου σε κελί πρέπει πάντοτε να καταχωρίζεται δεόντως.

5. Συνθήκες κράτησης

55. Στο παρελθόν, η ΕΠΒ έχει επικρίνει έντονα τις συνθήκες κράτησης σε πολλά αστυνομικά τμήματα και ιδιαίτερα στην περιοχή της Αττικής. Έχει επανειλημμένως επισημάνει ότι οι εγκαταστάσεις κράτησης στα περισσότερα αστυνομικά τμήματα που επισκέφθηκε η Επιτροπή ήταν απολύτως ακατάλληλες για την κράτηση ατόμων για χρονικά διαστήματα άνω των 24 ωρών. Η κατάσταση επιδεινώθηκε καθώς τα αστυνομικά τμήματα χρησιμοποιούντο για την κράτηση επί μήνες παράτυπων μεταναστών, προφυλακισθέντων ή ακόμη και κρατούμενων που είχαν καταδικαστεί, με αποτέλεσμα οι συνθήκες που επικρατούσαν να μπορούν άνετα να χαρακτηρισθούν ως απάνθρωπη και ταπεινωτική μεταχείριση.

56. Η πρόσφατη αλλαγή πολιτικής με στόχο τον τερματισμό της κράτησης παράτυπων μεταναστών στα αστυνομικά τμήματα και τον τερματισμό της συστηματικής κράτησης προφυλακισθέντων για παρατεταμένα χρονικά διαστήματα, βελτίωσε σημαντικά την κατάσταση. Επί παραδείγματι, κατά την περίοδο της επίσκεψης, η αντιπροσωπεία εντόπισε 27 κρατούμενους

στα 20 κελιά (εκ των οποίων κάποια δεν ήταν σε χρήση) της Γενικής Αστυνομικής Διεύθυνσης Θεσσαλονίκης στην οδό Μοναστηρίου, έναντι 81 κρατούμενων που ήταν στοιβαγμένοι στην ίδια εγκατάσταση κράτησης το 2013. Η αντιπροσωπεία της ΕΠΒ πληροφορήθηκε επίσης ότι τα στελέχη της αστυνομίας έλαβαν οδηγίες από τον Αρχηγό της Ελληνικής Αστυνομίας σύμφωνα με τις οποίες πρέπει να λαμβάνουν μέτρα για να μην προκαλείται συνωστισμός στις εγκαταστάσεις κράτησης των αστυνομικών τμημάτων.

Η αντιπροσωπεία δεν διαπίστωσε πάντως σοβαρό πρόβλημα υπερπληθυσμού στα αστυνομικά τμήματα που επισκέφθηκε. Συναφώς, ορισμένα κελιά σε αρκετά αστυνομικά τμήματα που επισκέφθηκε η αντιπροσωπεία δεν ήταν πλήρη ή ήταν εντελώς άδεια. Πρόκειται για θετική και ενθαρρυντική εξέλιξη. Τα περισσότερα άτομα που στερούντο της ελευθερίας τους από την αστυνομία είχαν περάσει αρκετές ημέρες ή εβδομάδες υπό κράτηση. Εντούτοις, ορισμένα άτομα συνέχισαν να τελούν υπό κράτηση για χρονικά διαστήματα έως και δύο μηνών.

Η ΕΠΒ συνιστά στις ελληνικές αρχές να διασφαλίσουν ότι τα αστυνομικά τμήματα χρησιμοποιούνται μόνο για την κράτηση υπόπτων τέλεσης ποινικών αδικημάτων για μικρά χρονικά διαστήματα (δηλαδή για περίοδο που δεν υπερβαίνει τις λίγες ημέρες) και να θέσουν ως στόχο της πολιτικής τους την πρόληψη του υπερπληθυσμού και τον τερματισμό, στον βαθμό που είναι δυνατόν, της κράτησης παράτυπων μεταναστών σε αστυνομικά τμήματα.

57. Επίσης, η αντιπροσωπεία σχολίασε θετικά το γεγονός ότι οι συνθήκες στην κύρια εγκατάσταση κράτησης στον 7ο όροφο της *Γενικής Αστυνομικής Διεύθυνσης Αττικής στη Λεωφόρο Αλεξάνδρας* βελτιώθηκαν σε σημαντικό βαθμό εν συγκρίσει με την προηγούμενη επίσκεψη.³⁵ Το σύνολο των εγκαταστάσεων ανακαινίστηκε. Οι πτέρυγες και οι εγκαταστάσεις υγιεινής εκσυγχρονίστηκαν και επισκευάστηκαν, ενώ επιδιορθώθηκαν και οι ηλεκτρικές εγκαταστάσεις, ο κλιματισμός και το σύστημα θέρμανσης. Δεδομένου ότι την ημέρα της επίσκεψης στον χώρο κράτησης κρατούντο μόνο 24 άτομα, οι συνθήκες ήταν γενικά ικανοποιητικές. Τα περισσότερα στρώματα και κουβέρτες ήταν καθαρά και οι κρατούμενοι δεν εξέφρασαν κανένα παράπονο σχετικά με τις συνθήκες.

Ωστόσο, οι χώροι κράτησης στον 11ο και 12ο όροφο ήταν απολύτως ακατάλληλοι για την κράτηση ατόμων για διαστήματα μεγαλύτερα από λίγες ώρες.³⁶ Η εγκατάσταση κράτησης στον 11ο όροφο διέθετε πέντε κελιά, τρία εκ των οποίων ήταν λειτουργικά (τα άλλα δύο χρησιμοποιούνται για την αποθήκευση αποδεικτικών στοιχείων), ενώ εκείνο στον 12ο όροφο διέθετε 10 κελιά, τέσσερα εκ των οποίων είχαν αριθμό κελιού και ήταν έτοιμα για χρήση (τα άλλα κελιά χρησιμοποιούνται για την αποθήκευση αποδεικτικών στοιχείων, παλιών φακέλων κ.λπ.).

Όλα τα κελιά είχαν παρόμοια διαμόρφωση, με συνολική επιφάνεια περίπου 3,5 τ.μ. το καθένα και γερή μεταλλική πόρτα. Τα κελιά ήταν σχεδόν σκοτεινά, καθώς δεν είχαν πρόσβαση σε φυσικό φως και το τεχνητό φως άναβε μόνο από διακόπτη που βρισκόταν εξωτερικά των κελιών. Καθένα από τα λειτουργικά κελιά περιείχε μόνο ένα στρώμα. Σε δύο κελιά η αντιπροσωπεία βρήκε μια βρόμικη κουβέρτα. Και οι δύο χώροι κράτησης διέθεταν ξεχωριστές υγειονομικές υποδομές, με λεκάνη τουαλέτας, ντους και νιπτήρα, τα οποία ήταν βρόμικα. Ήταν εμφανές ότι και οι δύο εγκαταστάσεις είχαν προσφάτως χρησιμοποιηθεί, παρόλο που οι ιθύνοντες αρνήθηκαν κάτι τέτοιο.

Η Επιτροπή θεωρεί ότι το παρόν σύστημα στο οποίο διαφορετικές επιχειρησιακές μονάδες

³⁵ Βλέπε CPT/Inf (2014) 27, παράγραφος 38.

³⁶ Η εγκατάσταση κράτησης στον 11ο όροφο βρίσκεται υπό την εποπτεία της Υποδιεύθυνσης Δίωξης Εγκλημάτων κατά Ζωής και Ιδιοκτησίας, ενώ η διαχείριση της ίδιας εγκατάστασης στον 12ο όροφο ανήκει στη Διεύθυνση Αντιμετώπισης Ειδικών Εγκλημάτων Βίας (η επονομαζόμενη «Αντιτρομοκρατική Υπηρεσία»). Και στους δύο ορόφους, η είσοδος στον χώρο κράτησης ήταν συγκαλυμμένη με κανονικές πόρτες γραφείου.

στεγάζονται εντός του ίδιου αστυνομικού καταστήματος και η κάθε μία έχει τη δική του εγκατάσταση κράτησης πρέπει να καταργηθεί. Μια τέτοια αλλαγή θα ήταν ωφέλιμη όσον αφορά την πρόληψη της κακομεταχείρισης, καθώς μια κεντρική εγκατάσταση κράτησης επανδρωμένη με καταρτισμένους φύλακες παρέχει πιο αποτελεσματικές δικλίδες ασφαλείας. Αυτό ισχύει όχι μόνο για τη ΓΑΔΑ, η οποία διαθέτει κεντρική εγκατάσταση κράτησης ενηλίκων στον 7ο όροφο, αλλά και για άλλα καταστήματα, όπως τα Αστυνομικά Τμήματα Αγίου Παντελεήμονα και Κυψέλης.

Βάσει των ανωτέρω παρατηρήσεων, η ΕΠΒ συνιστά να παύσουν οριστικά να λειτουργούν τα κελιά στον 11ο και 12ο όροφο της Γενικής Αστυνομικής Διεύθυνσης Αττικής στη Λεωφόρο Αλεξάνδρας.

58. Οι υλικοτεχνικές συνθήκες στους χώρους κράτησης των περισσότερων άλλων αστυνομικών τμημάτων που επισκέφθηκε η Επιτροπή δεν βελτιώθηκαν εν συγκρίσει με την προηγούμενη επίσκεψη το 2013.³⁷ Οι συνθήκες κράτησης μπορούν γενικώς να χαρακτηρισθούν ως κακές, λόγω της εμφανούς απουσίας συνθηκών υγιεινής και της ελλιπούς συντήρησης. Τα κελιά ήταν γενικά βρόμικα, με λερωμένα και φθαρμένα στρώματα και κουβέρτες. Συνήθως δεν παρέχονταν στους κρατούμενους προϊόντα υγιεινής και καθαρισμού. Επίσης, δεν υπήρχε πρόσβαση σε προαυλισμό ή άλλες δραστηριότητες σε όλα τα αστυνομικά τμήματα που επισκέφθηκε, παρά το γεγονός ότι τα άτομα μπορεί να κρατούντο εκεί για αρκετές ημέρες ή ακόμη και εβδομάδες. Όσον αφορά τη σίτιση, παρέχονταν είτε φαγητό στους κρατούμενους από το κυλικείο της αστυνομίας ή εταιρεία τροφοδοσίας που πραγματοποιούσε επισκέψεις δύο φορές την ημέρα, είτε ημερήσιο βοήθημα ύψους 5,87 ευρώ με το οποίο οι κρατούμενοι μπορούσαν να παραγγείλουν φαγητό. Η Επιτροπή κατέστησε ήδη σαφές ότι το εν λόγω σύστημα είναι ανεπαρκές.

Στο *Αστυνομικό Τμήμα Κυψέλης*, ο θάλαμος κράτησης συνολικής επιφάνειας 12 τ.μ. δίπλα στο γραφείο του αξιωματικού υπηρεσίας στον πρώτο όροφο δεν χρησιμοποιείτο πλέον για σκοπούς κράτησης.³⁸ Ωστόσο, οι δύο μικροί θάλαμοι κράτησης του Τμήματος Ασφαλείας στον τρίτο όροφο χρησιμοποιούνται ακόμη για την κράτηση άνω του ενός ατόμων για χρονικά διαστήματα μερικών ημερών, παρά το γεγονός ότι είναι απολύτως ακατάλληλοι για τον εν λόγω σκοπό. Όταν η αντιπροσωπεία επισκέφθηκε το αστυνομικό τμήμα, δύο άνδρες κρατούντο για τέσσερις ημέρες σε ένα βρόμικο και μη επιπλωμένο θάλαμο, συνολικής επιφάνειας 7 τ.μ. Κοιμόνταν σε ένα στρώμα στο πάτωμα και ανέφεραν ότι η πρόσβαση στην τουαλέτα ήταν δύσκολη και, ορισμένες φορές, αναγκάζονταν να ουρούν σε ένα μπουκάλι. Μια γυναίκα η οποία κρατήθηκε για μια νύχτα σε διπλανό προθάλαμο ισχυρίστηκε ότι, όσον αφορά τον ύπνο, προσπαθούσε να ισορροπήσει ανάμεσα σε δύο περιστρεφόμενες καρέκλες. Η αντιπροσωπεία διαπίστωσε ότι, σχεδόν 17 ώρες μετά την τοποθέτησή της στον συγκεκριμένο θάλαμο, δεν της είχε παρασχεθεί φαγητό.

Ομοίως, στο *Αστυνομικό Τμήμα Αγίου Παντελεήμονα*, οι υλικοτεχνικές συνθήκες στο κελί κράτησης δίπλα στο γραφείο του αξιωματικού υπηρεσίας του Τμήματος Ασφαλείας στον τρίτο όροφο ήταν απολύτως ακατάλληλες για την κράτηση ατόμων. Το κελί ήταν εντελώς σκοτεινό, πολύ βρόμικο και γεμάτο κατσαρίδες. Στο κελί, συνολικής επιφάνειας 13 τ.μ., υπήρχε πάγκος από σκυρόδεμα και αρκετά σιδερένια παγκάκια, αλλά όχι στρώματα ή κουβέρτες. Κατά την περίοδο της επίσκεψης, μόνο ένα άτομο κρατείτο σε κελί, αλλά η αντιπροσωπεία έλαβε γνώση αρκετών ισχυρισμών κρατουμένων που ερωτήθηκαν σε διαφορετικά τμήματα, σύμφωνα με τους οποίους κρατούντο μαζί με έως και επτά άλλα άτομα για αρκετές ημέρες (έως και τέσσερις) στο συγκεκριμένο κελί κράτησης.³⁹

³⁷ Βλέπε CPT/Inf (2014) 27, παράγραφοι 36-38 και 41, κυρίως όσον αφορά τα *Αστυνομικά Τμήματα του Αγίου Παντελεήμονα, της Κυψέλης και της Ομόνοιας*.

³⁸ Κατά τη διάρκεια της επίσκεψης του 2013, χρησιμοποιούντο για την κράτηση έως και οκτώ ατόμων για χρονικές περιόδους διάρκειας από μερικές ημέρες έως έναν μήνα.

³⁹ Δεν ήταν δυνατό να συναχθεί από τα αρχεία σε ποιο κελί του αστυνομικού τμήματος κρατείτο ένα

Η ΕΠΒ επαναλαμβάνει τη σύστασή της στις ελληνικές αρχές να παύσουν να κρατούν άτομα για πάνω από λίγες ώρες στα δύο δωμάτια του τρίτου ορόφου του Αστυνομικού Τμήματος Κυψέλης. Επίσης, το κελί κράτησης στον τρίτο όροφο του Αστυνομικού Τμήματος Αγίου Παντελεήμονα δεν πρέπει να χρησιμοποιείται μέχρις ότου ανακαινιστεί, συμπεριλαμβανομένης της παροχής ρεύματος.

59. Ομοίως, οι υλικοτεχνικές συνθήκες στα αστυνομικά τμήματα που επισκέφθηκε η αντιπροσωπεία της ΕΠΒ εκτός της περιοχής της Αττικής ήταν κάκιστες. Για παράδειγμα:

- i. Στη *Γενική Αστυνομική Διεύθυνση Θεσσαλονίκης* στην οδό Μοναστηρίου, τα 20 κελιά και οι υγειονομικές υποδομές της εγκατάστασης κράτησης στον τρίτο όροφο δεν καθαρίζονταν σε τακτική βάση. Οι κρατούμενοι κατήγγειλαν την έλλειψη φυσικού φωτισμού και αερισμού στα κελιά, καθώς και τη μη παροχή προϊόντων υγιεινής και καθαρισμού. Οι κουβέρτες ήταν σκονισμένες και βρόμικες. Οι προφυλακισμένοι συνέχισαν να κρατούνται εκεί για έως και δύο μήνες, χωρίς καμία πρόσβαση σε προαυλισμό. Ομοίως, τα τέσσερα κελιά και οι εγκαταστάσεις υγιεινής στον χώρο κράτησης του πρώτου ορόφου του *Αστυνομικού Τμήματος Πλατείας Δημοκρατίας* δεν ήταν καθαρά, δεν αερίζονταν επαρκώς και στερούντο της δέουσας πρόσβασης σε φυσικό φως και επαρκή τεχνητό φωτισμό. Τα δύο μικρά κελιά στον χώρο κράτησης στο υπόγειο του *Αστυνομικού Τμήματος Σίνδου* ήταν βρόμικα και οι μερικώς διαχωρισμένες τουαλέτες ήταν σχεδόν κατεστραμμένες.
- ii. Η εγκατάσταση κράτησης στη *Γενική Περιφερειακή Αστυνομική Διεύθυνση Κρήτης στο Ηράκλειο* αποτελείται από ένα μεγάλο κελί 10 ατόμων και επτά κελιά, καθένα εκ των οποίων είχε ονομαστική χωρητικότητα έξι ατόμων. Επιπροσθέτως, υπήρχε ξεχωριστός χώρος κράτησης για γυναίκες, με δύο κελιά για έως και τέσσερα άτομα το καθένα, καθώς και άλλος ένας χώρος για ανηλίκους, επίσης με δύο κελιά για έως και τέσσερα άτομα το καθένα. Κατά την περίοδο της επίσκεψης, στην εγκατάσταση κράτησης υπήρχαν πέντε ύποπτοι τέλεσης ποινικών αδικημάτων και 27 παράτυποι μετανάστες, δύο εκ των οποίων κρατούντο για περισσότερες από 50 ημέρες. Τα κελιά ήταν γενικά βρόμικα. Πολλά στρώματα ήταν σκισμένα και οι κουβέρτες βρόμικες. Οι κρατούμενοι δεν είχαν στη διάθεσή τους προϊόντα υγιεινής ούτε δικαιούντο πρόσβαση σε προαυλισμό, παρά το γεγονός ότι υπήρχε καθορισμένος χώρος προαυλισμού με περιφραγμένο γήπεδο ποδοσφαίρου και με άμεση πρόσβαση στον χώρο κράτησης.
- iii. Το *Αστυνομικό Τμήμα Τρίπολης* διέθετε τέσσερα κελιά, την ημέρα της επίσκεψης δε εκεί κρατούντο 14 αλλοδαποί και δύο Έλληνες. Τα κελιά διέθεταν τεχνητό φως, ενώ φωτιζόνταν και με λίγο φυσικό φως που έμπαινε από τον διάδρομο. Μερικά στρώματα ήταν σκισμένα, οι κουβέρτες βρόμικες, ενώ η αντιπροσωπεία διαπίστωσε ότι δεν είχε παρασχεθεί σε όλους τους κρατούμενους κουβέρτα.⁴⁰ Επίσης, η αντιπροσωπεία διαπίστωσε την ύπαρξη ενός κελιού κράτησης που έμοιαζε με κλουβί, στο οποίο οι τρεις από τους τέσσερις τοίχους ήταν κατασκευασμένοι από μεταλλικό πλέγμα, συνολικής επιφάνειας 4 τ.μ., το οποίο περιείχε δύο καρέκλες. Σύμφωνα με τον αξιωματικό υπηρεσίας, το εν λόγω κελί χρησιμοποιείτο μόνο για την κράτηση ατόμων για χρονικά διαστήματα έως και τριών ωρών.
- iv. Στο *Αστυνομικό Τμήμα Καλαμάτας*, ο χώρος κράτησης αποτελείται από επτά κελιά για

συγκεκριμένο άτομο κατά τη διάρκεια της νύχτας.

⁴⁰

Δύο διαφορετικές ομάδες κρατουμένων ενημέρωσαν την αντιπροσωπεία ότι ένας κρατούμενος αποπειράθηκε να κρεμαστεί με την μπλούζα του από τις γρίλιες στο μπροστινό μέρος του κελιού του, λίγες μόνο ημέρες πριν από την επίσκεψη της αντιπροσωπείας, και μεταφέρθηκε στο κέντρο προαναχώρησης στην Αμυδαλέζα μια ημέρα μετά την απόπειρα αυτοκτονίας. Ο αξιωματικός υπηρεσίας αρνήθηκε ότι ο εν λόγω κρατούμενος αποπειράθηκε να κρεμαστεί.

άνδρες κρατούμενους και δύο κελιά για γυναίκες κρατούμενες, με ονομαστική χωρητικότητα 39 και 8 ατόμων αντίστοιχα. Την ημέρα της επίσκεψης κρατούντο στο αστυνομικό τμήμα 28 κρατούμενοι σε φυλακές για μεταγωγή και τέσσερις παράτυποι μετανάστες. Σε ένα από τα κελιά που είχε συνολική επιφάνεια 18 τ.μ. και διέθετε έξι μονά κρεβάτια (στενές λωρίδες στον τοίχο), κρατούντο επτά άτομα, το οποίο σημαίνει ότι ένας εξ αυτών κοιμόταν σε μια στοίβα από στρώματα στο πάτωμα. Τα κελιά ήταν βρόμικα και είχαν υγρασία και κακό αερισμό. Πρακτικά δεν υπήρχε πρόσβαση σε φυσικό φως και ο τεχνητός φωτισμός ήταν κακός, αρκετός όμως ώστε να ενοχλεί τους κρατούμενους διότι δεν έσβηνε κατά τη διάρκεια της νύχτας. Επίσης, δεν υπήρχε φως στην πλήρως διαχωρισμένη τουαλέτα δίπλα από κάθε κελί ανδρών και, σε τέσσερα από αυτά, έτρεχε συνεχώς νερό από το ντους ή την τουαλέτα.

60. Η ΕΠΒ έχει ήδη καταστήσει σαφές ότι τα αστυνομικά τμήματα στην Ελλάδα δεν παρέχουν κατάλληλες συνθήκες διαμονής για μεγάλα χρονικά διαστήματα κράτησης.⁴¹ Αν και είναι θετικό το ότι οι ελληνικές αρχές έχουν καταβάλει προσπάθειες για να αλλάξει η παλαιότερη προσέγγιση της «αποθήκης ανθρώπων», δεν έχουν ακόμη καταφέρει να εξασφαλίσουν ορισμένες ελάχιστες προδιαγραφές όσον αφορά τις υλικοτεχνικές συνθήκες στα αστυνομικά τμήματα.

Η Επιτροπή καλεί τις ελληνικές αρχές να διασφαλίσουν ότι:

- Όλοι οι κρατούμενοι έχουν εύκολη πρόσβαση σε κατάλληλες εγκαταστάσεις αποχωρητηρίων, οιαδήποτε στιγμή, και τη νύχτα.
- Κάθε κρατούμενος διαθέτει καθαρό στρώμα, καθαρή κουβέρτα, καθαρά σεντόνια, καθώς και χώρο ανάπαυσης, όπως πάγκο ή κρεβάτι.
- Σε όλους τους κρατούμενους παρέχεται φαγητό σε ικανοποιητική ποσότητα και ποιότητα, στο οποίο περιλαμβάνεται καθημερινά τουλάχιστον ένα ζεστό γεύμα.
- Σε όλα τα άτομα που κρατούνται για πάνω από 24 ώρες παρέχεται δωρεάν σερβιρίσμα με βασικά είδη πρώτης ανάγκης (όπως επαρκείς ποσότητες από σαπούνι, απορρυπαντικό ρούχων, χαρτί τουαλέτας, σαμπουάν, είδη ξυρίσματος, οδοντόκρεμα και οδοντόβουρτσα).
- Σε όλους τους κρατούμενους παρέχονται επαρκείς ποσότητες απορρυπαντικών προϊόντων για να διατηρούν τα κελιά τους καθαρά.
- Οι χώροι κράτησης (συμπεριλαμβανομένων των εγκαταστάσεων υγιεινής) διατηρούνται σε ικανοποιητική κατάσταση από άποψη καθαριότητας και συντήρησης.
- Σε όλους τους κρατούμενους παρέχεται επαρκής φωτισμός.
- Όλα τα άτομα που κρατούνται για πάνω από 24 ώρες έχουν πρόσβαση σε ζεστό νερό για ατομική καθαριότητα.
- Όλα τα άτομα που κρατούνται για πάνω από 24 ώρες έχουν πρόσβαση σε καθημερινό προαυλισμό.

⁴¹

Βλέπε, για παράδειγμα, CPT/Inf (2012) 1, παράγραφος 37.